

DOI: <https://doi.org/10.4312/keria.23.2.167-196>

Ovidij: Paris Heleni in Helena Parisu (*Pisma junakinj* 16 in 17)

Prevedla Polonca Zupančič

PARISOVO PISMO HELENI (*HEROIDES* 16)¹

Pismo v verzih, ki ga piše Paris Heleni, spada v drugo skupino Ovidijevih *Pisem junakinj*² in je verjetno nastalo med letoma 4 in 8: medtem ko je za prvo serijo pisem značilno, da gre za enostranska pisma razočaranih in večinoma zapuščenih ženskih likov iz mitologije, slednjo sestavljajo pisma treh zaljubljenecv, ki izpovedujejo svojo ljubezen, sledijo pa odgovori izbrank.

V spodnjem pismu se tako Ovidij prelevi v trojanskega princa Parisa v trenutku, ko je ta sicer že na špartanskem dvoru, a še ni dokončno osvojil Helene. S tem nas pesnik postavlja v odločilno dogajanje tik pred pobegom dveh ljubimcev, ki je nato sprožilo znamenito trojansko vojno. Po uvodnem pozdravu Paris nemudoma izpove Heleni svoja silna čustva in jo prosi, naj ga sprejme (1–14), nato pa navede razlog za svojo pot: Venera mu je obljubila Heleno v zakon in mu sedaj stoji ob strani (15–34), njuna ljubezen je torej usojena in se je zgodila po volji bogov (35–42). V nadaljevanju pisma Paris povzame zgodbo pred svojim rojstvom in pripoveduje o strašni sanjski prikazni goreče bakle, ki jo je rodila njegova mati Hekuba in ki naj bi po besedah vidcev Troji prinesla pogubljenje, toda Paris v bakli prepozna ljubezenski ogenj (43–50). Sledi obnova znamenite Parisove sodbe, ko je kot mlad pastir postal razsodnik v lepoti med Minervo, Junono in Venero ter naposled zmago dodelil slednji, ki mu je v zameno ponudila ljubezen najlepše ženske na svetu – Helene (51–88). Po sodbi so Parisa, ki je prispel na

1 Preveda sledita najnovejši izdaji: *Ovid's Heroides 16 and 17: Introduction, Text, and Commentary*, ur. Andreas Michalopoulos (Cambridge: Francis Cairns Publications, 2006). Najlepše se zahvaljujem Marku Marinčiču za čas, ki ga je vložil v branje prevodov, ter za dragocene izboljšave.

2 lat. *Heroides* oziroma prvotno *Epistulae heroidum*.

kraljevi dvor, prepoznali za Priamovega sina; postal je princ in začel razmišljati o bodoči nevesti. Čeprav je imel na izbiro številna dekleta, je menil, da je le Helena primerna za Priamovo družino (89–100). V njem se zbuji veliko hrepenenje po njej in želja, da jo čimprej poišče, zato ukaže zgraditi ladjevje (101–118), a ga starša in Kasandra poskušajo odvrniti od poti (119–26). Paris vseeno vztraja pri nameri in naposled prispe v Šparto, kjer ga Helenina lepota povsem očara (127–48): spomni se Tezejeve ugrabitve Helene in zatrjuje, da je sam nikdar ne bi vrnil nazaj, ob tem pa jo opomni, čemu vsemu se je pri razsodbi odpovedal zanjo (149–72). V naslednjih verzih navaja nadaljnje razloge, zakaj naj se Helena odloči zanj: čaka jo odlična rodbina in bogastvo Troje (173–204), tukaj je Paris, s katerim se Menelaj ne more kosati v letih in lepoti, poleg tega pa so Menelajevi predniki (Atrej, Pelops in Tantal) zaznamovani z zločini (205–16).

Zatem se Paris znova osredotoči na sedanost na špartanskem dvoru in opiše dogajanje pri obedu: Menelajeva prisotnost in ljubkovanje Helene vpričo gostov mu vzbujata silno ljubosumje, ki ga poskuša prikriti na vse mogoče načine, hkrati pa še naprej občuduje Helenino lepoto in si prizadeva za njeno pozornost (217–62). Zaželi si, da bi jo bogovi postavili za nagrado v tekmi, v kakršni sta tudi Hipomen in Herkul pridobila svoji izbranki (263–70), sledi pa vnovična izpoved strasti in Parisova prošnja, naj ga Helena ponoči povabi k sebi, saj je prešuštvo v njeni krvi – spomni jo na dejstvo, da njen oče Jupiter znan po svojih ljubimkanjih s številnimi smrtnicami (271–98). Hkrati trdi, da še sam Menelaj s svojo odsotnostjo spodbuja prešuštvo, saj ji je pred odhodom zapovedal skrb za goste, poleg tega pa je očitno nespameten in naiven, saj Helene ne bi pustil same z neznanci, če bi res cenil njeno lepoto (299–316).

V zadnjem delu pisma se Paris usmeri v skupno prihodnost: Heleni tako zagotovi, da ni razloga za strah, saj so tudi drugi mitološki junaki (Tezej, dvojčka Kastor in Poluks) ugrabili dekleta brez kazni (317–30), v nadaljevanju pa njeno pozornost znova usmeri v razkošno življenje, ki jo čaka v Troji: sprejeta bo kot boginja in dobivala dragocene darove (331–40). Strah pred posledicami je po njegovem mnenju povsem neutemeljen, kajti številne ugrabitve deklet (Erehtejeve hčerke, Medeje, Ariadne) so se končale brez posledic za njihove ugrabitelje. Tudi v primeru, da pride do spopada, ima Troja dovolj moč in orožja, navsezadnje pa je tudi Paris pogumen in močan bojevnik, ki mu Menelaj nedvomno ne bo kos. Pismo se zaključi z mislijo, da bo Helenino ime doseglo večno slavo, in pozivom, naj se odloči zanj (341–77).

Parisov glavni cilj v pismu je torej prepričati Heleno, naj se mu preda, in pregnati strah pred nesrečno usodo, ki je doletela druge mitološke junakinje, kar seveda učinkuje skrajno ironično, saj bralec pozna njuno nadaljnjo usodo in je pred tem najverjetneje prebral tudi pismo Ojnone (*Heroide* 5), ki jo je Paris osvojil in zapustil pred Heleno. Poleg tega je bila Helena Parisu tako ali tako

obljubljena kot nagrada za razsodbo – je pravzaprav že njegova. Ker je potemtakem pismo brezpredmetno, v njem komentatorji vidijo zgodnejšo variacijo verzov, ki jih kasneje srečamo v delu *Umetnost ljubezni (Ars amatoria)* in so nekakšen »recept za model zapeljevanja, kjer ženska zgolj čaka na njeno iztočnico, ko bo zapeljana.«³ Ovidij naj bi tako s Parisovim pismom zgolj preigral različne možne argumente, s katerimi lahko moški zapelje žensko, pismo pa mu je služilo za prvi osnutek kasnejšega priročnika.

Čeprav so sicer vsi ti razlogi, ki jih Paris navaja, povsem legitimni, pa pride veliko bolj do izraza njegovo stremenje po višjem statusu: še do nedavnega je bil pastir, sedaj pa je del kraljevske družine, h kateri nujno spada tudi lepa žena – čeprav večkrat izpoveduje svoja čustva, za katera trdi, da so pristna, Heleno vendarle dojema tudi kot predmet, ki bo dopolnil njegov novopridobljeni položaj: Heleno obravnava kot »ugodnost, ki si jo je že pridobil«⁴ in bo le še utrdila njegov status. Komentatorji zato pogosto trdijo, da pravzaprav »ni najti globine v orisu njegovega značaja, pač pa ga neomajno vodita le sla in ukoreninjeno prepričanje, da nič ne more stopiti medenj in njegovo obljubljeno nagrado. Je slep in popolnoma ravnodušen za vse možne prepreke in ovire.«⁵ Tudi drugi opažajo, da je povsem osredotočen na svoj cilj, pismo pa sicer vidi kot nadlogo, a skorajda edini možni stik med njim in Heleno⁶ – še sam zapiše, da mu spremljevalke ne želijo pomagati, drugih poti do Helene pa ni.

Če je poleg tega prebral enostranska pisma junakinj,⁷ je moral uvideti, da prejšnja pisma niso dosegla svojega namena; zakaj torej misli, da bi vseeno uspelo njemu? Kljub temu se samozavestno loti tega podviga, ki mu, kot vemo iz nadaljevanja mita o trojanski vojni, tudi uspe. S tem ko se prikaže pomembnejšega, kot je v resnici, ima toliko več možnosti, da bo Helena dejansko pobegnila z njim. Parisovo hvalisanje v bralcu vzbudi toliko večjo ironijo, saj je ta že prebral *Iliado* in se seznanil z resničnostjo Parisove možatosti ... Ovidij tako v pismu Heleni v novi luči interpretira že znane motive in se igra s tem, kar vemo mi kot bralci, in tem, kar ve posamezen lik v nekem določenem trenutku. Še zlasti pa je zanimivo dejstvo, da je Ovidij to pismo zasnoval kot najdaljše pismo v zbirki – povprečno pismo namreč pretega za kar 100 verzov.

3 E. J. Kenney, »Love and Legalism: Ovid, *Heroides* 20 and 21«, *Arion* 9 (1970): 388–414, tu 390.

4 Victoria Rimell, *Ovid's Lovers: Desire, Difference and the Poetic Imagination* (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), 158.

5 E. J. Kenney, *Ovid Heroides: XVI-XXI* (Cambridge: Cambridge university Press, 1996), 5.

6 Efrossini Spentzou, *Readers and Writers in Ovid's Heroides* (Oxford: Oxford University Press, 2003), 129.

7 Po eni od teorij naj bi bila Ovidijeva ideja, da tudi omenjene junakinje in junaki berejo predhodna pisma in na podlagi prebranega oblikujejo svoje pismo – da torej pisma vplivajo na pisca, se nanašajo eno na drugo in da torej posledično tudi pisci prirejajo vsebino (gl. Laurel Fulkeron, *The Ovidian Heroine as Author*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005).

Priamov⁸ sin ti, o Ledina⁹ hčerka, pošilja pozdrave,¹⁰
 vrneš lahko mi jih s tem, da se mi sama predaš.
 Naj govorim? Je mar treba omenjati znane plamene?
 Moja ljubezen morda kaže se bolj, kot želim.
 Raje bi hotel, da skriva se, dokler ne pride trenutek, 5
 ko se veselje ne bo mešalo s čustvom strahu,
 vendar slabo se pretvarjam. Kdo zmogel prikriti bi ogenj,
 ki ga prav lasten sijaj¹¹ stalno izdaja ljudem?
 Če pa morda pričakuješ, da dejstva pospremim z izjavo:
 Res je, gorim! – Zdaj imaš glasno izpoved srca. 10
 Milostna bodi zaradi priznanja in prosim, ne beri
 s trdim izrazom naprej, drug se ti lepše poda.
 Hvala za to, da si sploh moje pismo sprejela – to dejstvo
 vzbuja mi up, da nekoč sam bom enako sprejet.¹²
 Upam, da tebe ni Amorja mati zaman obljubila, 15
 ona (saj njen je bil sklep) me je prepričala v pot,
 Kajti na božji poziv – da ne bi nevedna grešila¹³ –
 plujem, podvigu v pomoč silno¹⁴ božanstvo hiti.
 Iščem veliko nagrado,¹⁵ a ne brez zaslug podeljeno,
 Venerin¹⁶ bil je obet: v posteljo z mano boš šla. 20
 Vodi me, ko s Fereklejevo¹⁷ ladjo zaplul sem v neznano
 stran od sigejskih obal,¹⁸ preko teh morskih širjav.
 Ona poslala je blago pihljanje, ugodne vetrove –
 ker je iz morja izšla, vlado nad morjem ima.¹⁹
 Naj še naprej mi pomirja divjanje srca kot kipenje 25

8 Db. »Priamid«. Priam je v grški mitologiji trojanski kralj, ki je imel 50 sinov in prav toliko hčera.

9 Leda je v grški mitologiji žena špartanskega kralja Tindareja, ki jo je Jupiter zapeljal v obliki laboda. Znesla naj bi jajce, iz katerega se je rodila Helena.

10 Ovidij se poigrava z dvojnim pomenom latinske besede *salus*: lahko pomeni »pozdrav« ali pa »zdravje, dobro počutje«. Paris bo torej duševno ozdravljen, če bo deležen Helenine ljubezni.

11 Ovidij uporabi latinski izraz *lumen*, ki lahko označuje sijaj ognja, zelo pogosto pa tudi žar v očeh, ki bi enako lahko izdajal zaljubljenca. Omemba ognja bralca spomni tudi na Hekubine sanje o goreči plamenici, ki bo uničila Trojo – zgodbo v nadaljevanju obnovi sam Paris.

12 Paris želi, da bi ga Helena sprejela prijazno ali pa, da bi ga – kot pismo – vzela v naročje.

13 Namig na Parisovo sodbo, ki bo podrobneje opisana v nadaljevanju. Ker je Venera podarila Heleno Parisu, ta z afero v resnici sploh ne bo grešila, saj bo le sledila božji volji.

14 Db. »ne nepomembno«.

15 Helena je bila »nagrada« že prej: prvič za Tezeja, ki jo je ugrabil, nato pa še za Menelaja. Paris jo bo dobil kot tretji, a pri tem Heleni zagotavlja, da ga vodi ljubezen, ne zgolj želja po obljubljeni nagradi za sodbo.

16 Db. »Kiteride«. Kitera je otok nasproti južne obale Lakonije na Peloponezu. Nekateri grški miti pripovedujejo, da je tam pristala Venera oz. Afrodita, ko se je rodila iz morske pene, zato jo včasih imenujejo tudi s tem vzdevkom.

17 Fereklos je bil graditelj Parisove ladje in bo umrl v trojanski vojni (glej *Il.* 5).

18 Tj. »trojanskih«. Sigej je bil rt v Troadi.

19 Venera naj bi se rodila iz morske pene, zato ima moč nad morjem.

morske gladine, željé pelje naj v varen pristan.
 Plamen ljubezni sem s sabo pripeljal, saj nisem ga tukaj
 našel – to bil je povod moje zamudne poti:
 ni nas temačna nevihta ne zmeta prignala do semkaj,
 pač pa ladjevju je cilj najti špartansko²⁰ zemljó. 30
 Vedi, da morja ne sekam z ladjevjem, ki nosi mi tržno
 robo – vso mojo posest zame ohrani naj bog.²¹
 Nisem prispel v grška mesta kot kakšen popotni oglednik,
 več bogatije je v teh krajih, ki jaz sem jim kralj.
 Pote hitim – kajti Venera zlata mi daje te v zakon,²² 35
 hotel imeti sem te, preden bi sploh te poznal:
 najprej sem v duši zagledal obličje, nato še z očesom;
 glas, ki o tebi je šel, prvi je rano zadal.
 Nič se ne čudi, da ljubim – tako je že moralo biti,²³
 da me zadel iz daljav strel je iz loka poslan.²⁴ 40
 Takšna je volja bogov in da je ne skušaš spodbiti,
 zgodbi prisluhni, povem zvesto jo, v njej ni laži.
 Materi porod kasnil je, ko bil sem še plod v telesu,
 trebih je bil že napet, breme primerno težkó.
 V sanjski podobi zagleda, kako iz obline poraja 45
 baklo mogočno, ki se v zublju plamenov iskri.
 Strah jo predrami, zaupa priletnemu Priamu strašno
 videnje temne noči, on pa to vidcem pove.
 Videc²⁵ oznani, da Paris zanetil požare bo v Troji ...²⁶
 kakor razvidno je zdaj, bakla srca je bila.²⁷ 50

20 Db. »Tájnar«. Gre za rt, ki je veljal za svetega in za zatočišče, kjer dobrine niso smele biti zasežene. Michalopoulos opozarja, da lahko označuje vhod v podzemlje in s tem namiguje na prihodnjo nesrečo.

21 Db. »bogovi«.

22 Db. »v posteljo«. Venera tukaj verjetno nastopa kot metonimija za ljubezen oziroma ljubljenje. »Zlata« je stalni Venerin vzdevek, morda tudi aluzija na zlato jabolko, ki ga je boginja jeze, ki edina ni bila povabljena, vrgla med zbrane bogove na gostiji Ahilovih staršev Peleja in Tetide. Vanj je vrezala napis »Najlepši«, za ta naziv pa so se sporekle boginje Junona, Minerva in Venera. Končno razsodbo je opravil prav Paris.

23 Verze 39–144 so nekateri komentatorji označili za nepristne; večina se kljub temu strinja, da so Ovidijevi, saj vsebinsko ustrezajo in so potrebni kot del besedila, ker se nanje v svojem pismu odzove Helena (za daljšo razpravo o avtentičnosti glej E. J. Kenney, »Two Disputed Passages in the *Heroides*«, CQ 29, 1979: 394–431, in Elizabeth F. Mazurek, »Elegy and Epic and the Recognition of Paris: Ovid, *Heroides* 16«, *Arethusa* 39 (2006): 47–70).

24 Gre za strel Kupida, Venerinega sina in boga ljubezni. Omemba loka ni naključna, je celo ironična, saj je tudi Paris za svoje orožje izbral lok, poleg tega pa bo v trojanski vojni naposled umrl zaradi usodne puščice.

25 Izraz *vates* lahko označuje »vidca« ali pa »pesnika« (morda aluzija na Homerja in njegovo *Iliado*?).

26 Db. »V Ílionu«. Gre za drugo ime za Trojo, poimenovano po ustanovitelju mesta Ílosu.

27 Latinski izraz *pectus* lahko označuje njegov »značaj, karakter« ali pa »prsi, srce«, torej čustva. Na tem mestu se pripoved o rojstvu prekine: morda nekaj verzov manjka (tako E. J. Kenney in Michalopoulos), morda pa je Paris namenoma zamolčal svoje pastirsko poreklo (Bebergal, *A Student's Commentary*, 141).

Zdelo se je, da izviram iz ljudstva, a vendar lepota,
 dalje še čilost duha znak sta kraljevske²⁸ krvi!
 Sredi dolin drevesnate Ide²⁹ nahaja se prostor,
 malce odmaknjen s poti, z bori in smrečjem prekrit,
 kjer se ne pasejo krotke ovčice in kože v skalovju, 55
 kjer tudi lenih krav z gobci širokimi ni.
 Tam sem se vzel na drevo, v daljavi zagledal dardánsko³⁰
 mestno obzidje in vrh kritin, gladino morjá –
 glej, ko zazdi se, da zemlja šibi se od teže korakov –
 pravim resnico, čeprav komaj verjetno se zdi!³¹ 60
 Z urnimi krili prispel je potomec Atlánta silaka,
 Pléjonin vnuk³² je bil to, tik pred očmi je postal.
 O da bi smel ti povzeti prizor, ki ga smel sem uzreti! –
 Bog je med prsti imel palico, vso iz zlata,
 hkrati je troje božanstev: Venera, s Pálado Juno,³³ 65
 s svojim stopalom tedaj nežno stopilo na tla.
 Ves onemel sem in hladen drget mi privzdignil je dlake,
 ko mi okriljeni sel rekel je: »Nič se ne boj!
 Kot razsodnik v lepoti prekini prepir med božanstvi,
 ena naj dve prekosi, zmago v lepoti dobi.« 70
 Jupitrov ukaz ponovi, naj nikar ne odklonim naloge,
 vzdigne se znova na pot z etra na zvezdno nebo.
 Ko sem si spet opomogel, sem drznost nenadno začutil,
 nisem zaznal več strahu, gledal v obraz sem boginj.
 Vsaka je vredna bila te zmage in jaz sem med sodbo 75
 tarnal, ker vendar ni moč zmage doseči prav vsem.
 Vendarle ena od njih že tedaj mi bila je povšeči,
 ona je ta, ki – kot več –, čustvo ljubezni budi.

28 Db. »skrite, prikrite ugledne rodbine«.

29 Ida je bilo ime dveh svetih gora: na Kreti in v Troadi – slednja je bila znana tudi kot »frigijska Ida«.

30 Dardan je v grški mitologiji samotraški princ, sin Zevs, ki mu je frigijski kralj Tevker skupaj s hčerjo podelil tudi del svojega ozemlja v Mali Aziji, kjer je pozneje stala Troja. Ker velja za mitičnega prednika Trojancev, se ti zato včasih imenujejo Dardanci. Cucchiarelli bralca opominja, da Paris gleda proti mestu in palači, kjer ga bodo kmalu prepoznali, in proti morju, od koder bo odplul po Heleno (»Ma il giudice delle dee non era un pastore?«, v: *MD* 34, 1995: 135–52, tu 150).

31 Bogovi so v mitologiji navadno upodobljeni kot velikani, zato ni nenavadno, da se pod njihovo težo šibi zemlja.

32 Atlánt je v grški mitologiji eden izmed Titanov (po uporabi Titanov je moral za kazni na svojih plečih nositi nebesni svod), Pléjona pa ena izmed morskih nimf Okeanid; skupaj sta imela sedem hčera, t. i. Plejad. Omenjeni vnuk je glasnik bogov Merkur, potomec Maje, ene izmed Plejad. Merkurja so navadno upodabljali z zlatimi krilatimi sandali in posebno palico, t. i. *caduceus*, s katero je vodil duše v podzemlje.

33 Morda ni zanemarljivo, da je Minerva, ki velja za deviško boginjo, omenjena kot srednja v vrsti: »prava tekma« se torej odvija med Venero kot zaščitnico fizične ljubezni in Junono kot zavetnico zakona in zakonske zvestobe (Bebergal, *A Student's Commentary*, 145).

Tolikšna vnema po zmagi jih žene, da vse si želijo
 z bliščem sijajnih darov zase dobiti moj glas. 80
 Jupitra žena ponuja oblast mi, a hčerka možatost,
 jaz pa ne vem, ali rad bil bi junak ali kralj.
 Venera s sladkim nasmehom³⁴ pa reče mi: »Naj te ne gane,
 Paris, to dvoje darov, polnih zloveščih grozot.
 Jaz ti, nasprotno, bom dala ljubezen – glej, Ledina hčerka, 85
 mnogokrat lepša od nje, stekla bo k tebi v objem.«
 To zatrdi in po daru, lepoti enako izjemna
 nese po zmagi nogó znova nazaj na nebo.
 Toda recimo, da vtem se usoda obrne na bolje,³⁵
 saj sem po znakih razkrit, kralj me za sina prizna. 90
 Hiša raduje vrnitve se sina po tolikih letih,
 Troja ta radostni čas šteje med praznične dni.
 Kakor jaz tebe, tako so si mene želela dekleta,
 ti pa edina lahko željo številnih imaš.
 Niso po meni hlepele le hčere vseh kraljev in princev, 95
 pač pa čutile celo nimfe do mene so strast.³⁶
 Izmed obrazov na svetu izstopa obličje Ojnone,³⁷
 vendar le ti si dovolj dobra za Priamov rod.³⁸
 Mržnjo do vseh preostalih začutim, ko enkrat vznikne
 up na poročne vezi, o Tindarida, s teboj.³⁹ 100
 Buden podnevi sem gledal z očmi te, ponoči pa v duhu,
 ko mi prijeten je sen končno zatisnil oči.
 Všeč si bila mi že prej – le kaj mi boš v živo storila?!
 V strasti gorél sem, čeprav ogenj v daljavi je bil.
 Nisem več mogel še dalje prelagati upanja nate, 105
 pač pa po modrih⁴⁰ poteh ískal sem svoje željé.
 Frigijska⁴¹ smrekova debela podira trojanska sekira,

34 Smeh je značilnost Venerinega vedenja; Bebergal pa izpostavlja, da se smeji, ker že ve, da bo premagala Junono (*A Student's Commentary*, 149).

35 Ironično: Paris misli, da mu bo prepoznanje kraljevske krvi prineslo srečo, a se v resnici s tem počasi pripravlja uničenje Troje. E. J. Kenney je latinski *credo* spremenil v *sero*, »pozno«; saj tudi pomensko bolj ustreza.

36 Db. »skrb in ljubezen« (podobno o sebi trdi Ojnona, prim. *Her.* 5.81 in 154–5).

37 Db. »sem najbolj občudoval obličje Ojnone«. Težaven verz, predlaganih je bilo več različic popravkov. Ojnona je v grški mitologiji nimfa z gore Ide, ki je imela preroške in zdravilske sposobnosti. Paris je bil z njo, preden je spoznal svoje poreklo in se vrnil k staršem v Trojo, nato pa jo je zapustil. V ohranjenih delih sicer ni podatkov o drugih Parisovih ljubicah – morda Paris z naštevanjem namenoma pretirava, da bi ga Helena videla kot zaželelnega ljubimca.

38 Db. »da postaneš Priamova snaha«. Pri. *Her.* 5.83–4, kjer Ojnona zatrjuje enako zase.

39 Paris izpostavlja Helenino poreklo, čeprav Bebergal ugotavlja, da si s tem ne dela nobene usluge, saj je bil prav Tindárej tisti, ki je dal Heleno Menelaju (*A Student's Commentary*, 153).

40 Tj. morskih.

41 Frigija je ozemlje na zahodu Male Azije, ponekod kar sinonim za Trojo. Glede sečnje drevs in priprav na odhod prim. prim. *Her.* 5.3 in 21–7. Sekanje morda simbolno nakazuje konec zveze z Ojnono, ironija pa je še toliko večja, če gre za drevesa, na katera je Paris pred tem vsekali njuni imeni,

vsako drevo pride prav plovbi po morskih vodáh.
 Gárgarska⁴² strma pobočja oropamo slokega drevja,
 širnata Ida nam da množico novih tramov. 110
 Hrast ukrivimo v okrogle podboje za urno ladjeve,
 votlo krmilo se spne s svojimi rebri v krog.
 Jambor pridamo na ladje in jadra, po drogu razpeta,
 kljukasta krma dobi lične podobe bogov.
 Ladja, s katero se peljem, prenaša podobo boginje, 115
 pôroka zveze s teboj, spremlja jo Amor otrok.⁴³
 Kmalu zatem ko končana še zadnja so dela na ladji,
 dal sem ukaz za odmik, pot po Egejskih vodah.
 Toda moj oče in mati mi s prošnjami brzdata želje,
 njuna pobožnost je vzrok tega odloga poti. 120
 Ko spet želimo odpluti z ladjevjem, še sestra Kasandra⁴⁴
 prostih, razmršenih las, kot je bila, zakriči:
 »Kam se podajaš? Nazaj le požare boš s sabo prinesel!
 Kolikšen plamen našli boste prek morja, ne veš!«
 Prava je vidka bila: omenjeni ogenj smo našli – 125
 v nežnih mi prsih plamti divja ljubezenska strast.⁴⁵
 Brž ko pristan zapustim, izkoristim ugodne vetrove,
 v tvojo deželo prispem, nimfa, Ojbálova hči.⁴⁶
 Tam me tvoj mož gostoljubno sprejel je; in takšno dejanje
 volja bogov dovrši s složnim pristankom vseh.⁴⁷ 130
 On mi zatem je razkazal vsak kraj, kjer ima Lakedajmon⁴⁸
 kakšen poseben razgled, kjer znamenitost stoji.
 Jaz pa želel sem uzreti le tvojo slovečo lepoto,
 drugega nič ni bilo, kar bi mi ujelo pogled.
 Brž ko zagledal sem te, sem obstal in osupel začutil, 135
 da mi notranjost srca polnijo nove skrbi.⁴⁹
 Spomnim se, da je imela podobne obrazne poteze
 Venera,⁵⁰ ko je prišla k meni na sodbo takrat.

42 Gárgara je najvišji vrh gore Ide, preraščen z gozdom.

43 Db. »majhni Kupido«.

44 Kasandra je v grški mitologiji ena izmed številnih hčera Priama in Hekube, znana po svojem preroškem daru. Ker je zavrnila boga Apolona, je ta povzročil, da njenim prerokbam ni nihče več verjel. Tudi Ojnona jo opiše zelo podobno, ko naznani prihod Helene (prim. *Her.* 5.114).

45 Kasandra napoveduje uničenje Troje v požaru, Paris pa zamenjuje pomen prerokbe z ljubezensko strastjo. Njene besede bodo seveda razumeli prepozno.

46 Ójbal je v grški mitologiji Helenin ded. Helena sicer ni nimfa, ima pa kot Jupitrova hči v sebi božansko kri (prim. *Her.* 17.53–6).

47 Paris ima v mislih predvsem Venero in Amorja.

48 Lakedajmon je drugo ime za Šparto, ime pa je mesto dobilo po istoimenskem sinu Jupitra in ene izmed Plejad.

49 Latinski izraz *cura* lahko označuje neprijetne skrbi zaradi težav ali pa naklonjena čustva do druge osebe.

50 Db. »Kiterida«.

Če bi tedaj tudi ti kakor ona na tekmo prispela,
 Veneri ne bi tako zlahka pripadlo zlato.⁵¹ 140
 Sloves je res že veliko o tebi raznesel po svetu,
 ni je zemljé, ki ne ve, kakšno obličje imaš,
 dalje je ni lepotice po Frigiji niti po mestih
 vzhodno od sonca, ki bi isto nosila ime!
 Slednje mi tudi verjemi! – Tvoj sloves je daleč od dejstev, 145
 glas o lepoti prav res nima posebnih zaslug.
 Tukaj še več sem odkril od tega, kar je jamčila ona,⁵²
 tvoja pojava zares lastni ugled prekosi.
 Srečanje s tabo z razlogom je vžgalo v Tezeju⁵³ ljubezen,
 zdelo se je, da si plen, vreden, da on te dobi, 150
 ko si na mastnem vadišču po šegi svojega ljudstva
 vadila gola z možmi v množici golih teles.⁵⁴
 Rop odobravam, a čudim se, da te nazaj je prinesel:
 takšen sijajen ulov vselej bi zase imel!
 Prej bi mi padla z ramen na tla okrvávljena glava,⁵⁵ 155
 kot bi dopustil, da greš stran od ležišča z menoj.
 Bi te mar moje roké hotele kdaj proč odposlati?⁵⁶
 Živ ti dovolil ne bom, da moj objem zapustiš!
 Če bi te moral vrniti, bi vendarle nekaj pridobil,
 zvezi med nama ne bi konca bilo brez sadov: 160
 ali bi vzel ti nedolžnost ali morda ti ukradel,
 kar ugrabiti je moč, ne da nedolžnost trpi.⁵⁷
 Daj že, predaj se mi! Kmalu spoznala boš mojo odločnost:
 plamen pogrebni bi zgolj moje strasti udušil.⁵⁸
 Prednost sem dal ti pred carstvi – saj te je obetala meni 165
 žena vladarja bogov, sestra mogočna pred tem.

-
- 51 Paris laska Helenini lepoti in jo primerja z božanstvi, pri tem pa pozablja, da so za takšne izjave bogovi navadno kaznovali smrtnike.
 52 Tj. Venera.
 53 Tezej je legendarni atenski kralj in eden največjih grških junakov. Zaljubil naj bi se v Heleno in jo ugrabil.
 54 Po grškem običaju so se atleti v telovadnici namazili z oljem in telovadili goli. Za razliko od ostalih Grkinj so se tudi Špartanke urile, saj so morale braniti mesto, medtem ko so bili moške v boju. Morda Paris namiguje, da je Tezej videl Heleno golo tudi izven borilnice, saj ima latinska beseda *ludus*, »igra«, erotični podton.
 55 Michalopoulos opozarja na različico zgodbe o Parisovi smrti, po kateri mu grški junak Ajaks odseka glavo – znova Ovidijev ironični prijem; Paris si nevede prerokuje lastno usodo (*Ovid's Heroïdes, ad loc.*; prim. podoben prijem pri njegovi obljudi zvestobe Ojnoni *Her.* 5.29–30).
 56 Paris Heleni obljudi, da ne bo storil tega, kar je prej storil Ojnoni (prim. *Her.* 5.48 in 51).
 57 Izjava je namenoma nejasna: morda ima Paris v mislih poljube ali pa odnos brez spolnega akta (tako Michalopoulos, *Ovid's Heroïdes, ad loc.*).
 58 Znova izredno ironična izjava: Paris se želi pred Heleno pokazati kot stanovitven, a je ravnokar zapustil Ojnono. Morda ima v mislih tudi erotičen pomen latinske besede *constantia*, tj. zmožnost zadrževanja erekcije. Hkrati se Ovidij znova poigrava z dvojnimi pomenoma izraza za ogenj, s čimer si Paris nevede prerokuje lastno usodo.

Da bi lahko ti okoli vratu svoje roke položil,
 nisem se zmenil za moč – Páladin dar je bila.
 Nič ne kesam se, izbira ne bo obveljala za zmotno,
 trdno odločen kot prej v svojih željáh bom ostal. 170
 Prosim, nikar ne dopusti, da upanje moje propade,
 vredna zares si vsegá truda, da te osvojim!
 Niti ne iščem poroke si z boljšo družino od svoje,
 zakona z mano ne bo sram te, verjemi mi to.
 Če boš iskala, boš v moji rodbini odkrila Plejado,⁵⁹ 175
 Jupitra tudi, če vmes prednike ti zamolčim.
 Oče nad Azijo vlada, od nje ni srečnejše obale,
 komaj jo obhodiš, tako širna ozemlja ima.
 Tam bi uzrla brezštevna naselja in strehe s pozlato,
 templje, da rečeš o njih: »Vredni so svojih bogov!« 180
 Ílion videla bi s stolpi, stremečimi kvišku,
 trdno obzidje – zgradíl Fojb⁶⁰ ga ob zvokih je strun.
 Kaj naj ti sploh govorim o množici mož brez števila?
 Zemlja že komaj vzdrži težo vseh svojih ljudi.
 V tesnem sprevedu bi ti šle naproti vse žene trojanske – 185
 našim dvoranam ni moč zbrati vseh frigijskih snah.
 Večkrat boš rekla: »Kako siromašna je naša Ahaja!⁶¹
 Tukaj posamezni dom mestno obilje ima.
 Res ni pravilno, da vaš Lakedajmon tako zaničujem;
 zemlja, ki tebi je dom,⁶² zame je blažena stvar. 190
 Toda v tej Šparti je borno, ti pa si vredna bogastva,
 tisto naselje pač ni takšni lepoti dovolj.
 Prav je, da takšen obraz uživa v razkošnem okrasju,
 da se razvaja brez mej v novih sladkostih vse dni.⁶³
 Zdaj, ko si videla moško opravo iz našega ljudstva, 195
 kakšno, si misliš, ima šele dardanska gospa?⁶⁴
 Zlahka se vdaj, ne zavrni Frigijcu prošnje za zakon,⁶⁵
 deklica, ki ti izvor ta terapnéjska je vas.⁶⁶

59 Starša Dardana, ustanovitelja Troje, sta bila Plejada Elektra in Jupiter.

60 Zgodba o tem, da je Fojb Apolon ob zvokih lire zgradil trojansko obzidje, je Ovidijeva iznajdba po vzoru zgodbe o nastanku Teb (Michalopoulos, *Ovid's Heroides, ad loc.*).

61 Ahaja je grška pokrajina na severozahodu Peloponeza. Po rimski zasedbi Grčije pa so to ime uporabljali za področje celotnega Peloponeza, vzhodno osrednjo Grčijo in dele Tesalije.

62 Db. »kjer si se rodila«.

63 Kot ugotavlja Michalopoulos, je latinski izraz *deliciae* mnogoplasten: lahko označuje igrice in kratkočasje, tudi v erotičnem pomenu, lahko pa se nanaša na poezijo: Helena, ki kot lik pripada epiki in tragediji, si tako zasluži svoje mesto tudi v erotični (tj. elegični) poeziji (*Ovid's Heroides, ad loc.*).

64 Db. »snaha/žena«. Paris s pretiranim povelečevanjem zunanjšega okrasa v resnici potrjuje predstavo o orientalskih ljudstvih kot poženstvenih in mehkužnih.

65 Db. »ne misli, da je Frigijec nevreden postati tvoj mož«.

66 Terapne naj bi bilo mesto v Šparti (tako Michalopoulos, *Ovid's Heroides, ad loc.*).

- Frigijec bil je potomec iz moje krvi, ki prav zdajle
nektar zaliva z vodó, v pitje bogovom ga da.⁶⁷ 200
- Frigijec bil je Avrorin soprog – a ga vendar je vzela
s sabo boginja zatem, ko dovršila je noč.⁶⁸
- Tudi Anhiz je bil Frigijec; Amorjev mati krilatih
rada je legla nekoč z njim na idajskih gorah.⁶⁹
- Mislím, da bi Menelaj vso prednost pred mano izgubil,
če bi lepoto, starost mojo primerjala z njim. 205
- Resda ne bom ti dal tasta, ki v beg bi spodbodel svetleče
žarke, ki bi od jedi zbegane konje pregnal.⁷⁰
- Priam pač nima očeta s krvjo na rokáh od poboja
svojega zeta – zločin vtisnjen je v mirtske vodé.⁷¹ 210
- Nimam pradedá, ki sega po sadežih v stigijem valu
in po požirku hlepi vklenjen na sredi vodá.⁷²
- Vse bi izgubilo pomen, če dobi te potomec tovrstnih
prednikov, komur je tast Jupiter s silo postal.⁷³
- Kakšen zločin! Ta nevredež ima te ob sebi v številnih
nočnih trenutkih: takrat v tvojem objemu leži. 215
- Jaz pa te vidim le, kadar naposled pripravijo mize,

-
- 67 Gre za GanímEDA, sina trojanskega kralja, ki je bil znan po svoji izjemni lepoti. Vanj se je zaljublil Jupiter, ga v podobi orla ugrabil in zadržal kot svojega točaja na Olimpu.
- 68 Avrora je boginja zarje, ki se je rada zaljubljala in ugrabljala lepe smrtnike. Omenjeni soprog je Priamov brat Titon, za katerega je od Jupitra izprosila nesmrtnost, ne pa tudi večne mladosti, zato se je slednji z leti spremenil v uvelega in izmozganega starca, nato pa v črička.
- 69 Anhiz je v grški mitologiji Trojanec, ki je z Venero spočel Eneja, kasnejšega ustanovitelja Rima, ki je bil prisiljen pretrpeti številne preizkušnje, preden je dosegel obljubljeno Italijo. Paris navede tri primere slavnih Trojancev, ki so jih zapeljali bogovi, pri tem pa se ne spomni (ali pa se noče), da so se vse tri zgodbe končale precej nesrečno.
- 70 Gre za Atreja, ki je v grški mitologiji Pelopsov in Hipodamêjin sin ter oče (ali ded) Agamemnona in Menelaja. Bil je kralj v Mikenah in zatem v Argosu. Brata Tiesta je neizmerno sovražil, ker mu je zapeljal ženo. Maščeval se mu je tako, da je otroka, ki ju je žena spočela s Tiestom, zaklal in njuno meso ponudil Tiestu kot jed. S tem je nad svoj rod priklical strašno prekletstvo in povzročil, da je sonce obrnilo svoj tek in je dan zamenjala noč.
- 71 Verzi se nanašajo na Pelopsa, v grški mitologiji Tantalovega sina, po katerem je poimenovan Peloponez. Z Ojnómaom, kraljem v pokrajini Elidi, se je pomeril v dirki z vozovi – v primeru zmage bi namreč dobil za ženo njegovo hčer Hipodamêjo. Podkupil je Ojnómaovega voznika Mirtila, da je železne osnike na kolesih zamenjal z voščenimi. Voz je tako med dirko razpadel, Ojnómaos je umrl, Pelops pa je dobil Hipodamêjo, Mirtila pa je namesto obljubljenega nagrade porinil v morje, ki je dobilo svoje ime po njem.
- 72 Gre za Tantala, mitološkega lidijskega kralja in Jupitrovega sina, ki so mu bili bogovi naklonjeni, a se jim je izneveril. Ker je želel preizkusiti vsevednost bogov, je namreč razkosal svojega sina Pelopsa in njegovo meso ponudil bogovom; le Demetra, ki je žalovala za svojo ugrabljeno hčerko Perzefono, je v razresenosti poskusila košček. Bogovi so nato Pelopsa oživil in mu manjkajoči del rame nadomestili s kosom slonovine, Tantala pa kaznovali. V podzemlju je moral stati v vodi in trpeti žejo, saj se je voda vsakič, ko jo je hotel zajeti, da bi se napil, umaknila, drevo nad njim, ki se je krivilo pod težo sadežev, pa je odtegnilo svoje veje, vsakič ko je hotel seči do njih, da bi se najedel.
- 73 Kenney in Michalopoulos označujeta ta dva verza kot nepristna, češ da gre za ponovitev misli, ki Parisu ne koristi. Bebergal se s tem ne strinja in vidi v verzih logično nadaljevanje argumentacije: Paris v verzih 207–12 izpostavi zločine, ki so jih storili Menelajevi predniki in s tem oblikuje kontrast med ravnokar omenjenimi znamenitimi Frigijci tj. Trojanji.

a še tedaj mi ta čas mnogo stvari zagreni.
 O da bi naši sovragi okušali takšne gostije,
 kakršne tu doživim, kadar nam vino nesó,⁷⁴ 220
 Žal mi je, da sem med gosti, če stalno pred mojim pogledom
 roke ti oni prostak⁷⁵ vije okoli vratu.
 Besen sem, hkrati zavidam – čemu ne bi vsega povedal? –,
 kadar ti greje dlani, ude zavije v plašč.
 Kadar si vpričo vseh gostov dajeta mehke poljube,⁷⁶ 225
 zgrabim najbližji bokal, z njim si zakrijem oči.
 Ko pa te oni še bližje privije, pogled svoj odvrnem,
 v ustih se znova množi jed, a zmanjšuje mi tek.
 Večkrat zavzdihnem, a hkrati opazim, da tebi, šaljivka,⁷⁷
 več zadržati ni moč smeha, ko spet zaječim. 230
 Večkrat poskušam si z vinom svoj plamen strasti udušiti,
 vendar pijanost prida ognja, da vžge se še bolj.
 Da ne bi videl preveč, se uležem in vrat stran obrnem,⁷⁸
 toda takoj mi nazaj k sebi prikličeš oči.
 Kaj naj storim, se sprašujem. Bolijo me takšni prizori, 235
 vendar še huje trpim, kadar od tebe⁷⁹ sem proč.
 Dokler mi moč je in zmorem, se trudim prikriti besenje,
 vendar se kaže navzven skrita ljubezenska strast.
 Nimam namena lagati, saj rane prav dobro občutiš,
 o, ko bi znane lahko tebi edini bile!⁸⁰ 240
 Kolikokrat sem odvrnil obraz, ko so solze pritekale,
 da ne bi oni iskal vzroka za moj tihi jok.
 Kolikokrat sem pijan govoril o neki ljubezni,
 z vsako besedo pri tem ciljaj na tvoj sem zboldljaj,
 dal sem namig ti, da sam sem se skrival pod lažnim imenom; 245
 če pa morda še ne veš: tisti⁸¹ ljubimec sem jaz!
 Da bi lahko izpovedal ti misli še bolj neposredno,
 nisem le enkrat samo hlinil, da spil sem preveč.

74 Prizor na večerji je anahronističen, saj ženske niso prisostvovale grškim pojedinam kot kasneje Rimljanke. Zanimivo je tudi, da večerjo omeni neposredno po opisu Tiestove grozljive pojedine – Paris se očitno ne zaveda ironije (Bebergal, *A Student's Commentary*, 186).

75 Znova ironija: Paris pozablja, da je bil sam vzgojen kot pastir, medtem ko so Menelaja vzgajali v kraljevski palači.

76 Ni jasno, zakaj se poljubljata – želi Menelaj iz ošabnosti vsem pokazati, kako čudovito ženo ima, ali pa Paris iz ljubosumnosti pretirava?

77 Helena zavestno krepi Parisovo ljubosumnost in s tem podžiga njegovo ljubezen (prim. njeno verzijo dogajanja pri večerji: *Her.* 17.77 isl.)

78 Rimljani so večerjali tako, da so ležali na kavču in se naslanjali na en komolec.

79 Db. »od tvojega obraza«.

80 Michalopoulos meni, da se Paris boji, da tudi že Menelaj ve za njegovo ljubezen (*Ovid's Heroides, ad loc.*), vendar bi bilo potemtakem malo verjetno, da bi pustil Heleno samo z njim (tako Bebergal, *A Student's Commentary*, 193).

81 Db. »pravi«.

Spomnim se, ko ti ohlapna je tunika prsi razkrila,
 golo oprsje bilo vidno je mojim očem,⁸² 250
 prsi, svetlejšje od čistega snéga, bolj bele od mleka,
 Jupitra, ko ti nekoč mater v objem je prižel.
 Ko sem strmél nad prizorom, – pri tem pa slučajno sem držal
 čašo –, je s prsta se snel krivo upognjen ročaj.
 Kadar si hčerkí⁸³ dajala poljube, sem skoraj sočasno 255
 z mehkih jih ustnic skrivaj zase lovil ves vesel.
 Zdaj sem na hrbtu ležeč prepeval o starih ljubeznih,⁸⁴
 zdaj sem z migljajem dajál znake, ki ne bi jih smel.⁸⁵
 Ravno pristopil sem k tvojemu spremstvu in drzno
 najprej Kliméni, nato Ájtri⁸⁶ dobrikal sem se. 260
 Rekli mi nista nič drugega, kakor da strah ju navdaja,
 sredi prošnja sta odšli, sam sem naposled ostal.
 Naj poskrbijo bogovi, da v tekmi nagrada postaneš,
 da bi lahko te imel v postelji svoji prvak:
 v tekmi v teku Hipómen prejel je shojnêjsko nagrado,⁸⁷ 265
 Frigijec s tem je dobil Hipodaméjo v roké,⁸⁸
 v boju je divji Alkíd prelomil roge Ahelóju,⁸⁹
 vtem ko si je zaželel tvoj, Dejanêjra,⁹⁰ objem.
 Moja predrznost pogumno prestala bi takšne pogoje,
 vedela bi, da si cilj mojih naporov in muk.⁹¹ 270
 Zdaj mi le to preostane, da vztrajno naprej, lepotica,

82 Si je morda Helena sama razgalila oprsje?

83 Tj. Hermioni. Helena jo je pri begu zapustila.

84 Ne vemo, ali pripoveduje o znanih ljubezenskih zgodbah ali o svojih bivših ljubeznih, da bi s tem v Heleni vžgal ljubosumje – glede na Parisovo samozavest se Bebergal nagiba k slednji razlagi (*A Student's Commentary*, 197).

85 Db. »ki bi morali ostati skriti«.

86 Kliména in Ájtra sta Helenini služabnici. Ájtra je bila Tezejeva mati, ki so jo ujeli, ko so osvobodili Heleno pred Tezejem – morda je z njeno omembo želel Paris spomniti na Helenino ugrabitev (Bebergal, *A Student's Commentary*, 198). Sicer pa je pomoč služabnic pogost motiv v literaturi.

87 Gre za zgodbo o Atalanti, arkadijski junakinji, ki je zavračala poroko. Snubcem se je izogibala tako, da jih je izzvala na tekmo vanje v teku, a je vsakega dohitela in ga prebodla s kopjem. Naposled jo je ukanil Trojanec Hipómen, ki je med tekom metal zlata jabolka, Atalanta pa jih je pobirala in se tako zamudila.

88 Db. »naročje«. Paris znova omeni Pelopsa, ki je s prevaro zmagal v tekmi s konjsko vprego.

89 Alkid = Alkejev sin, Herkulov patronim. Ahelój je v grški mitologiji rečni bog, ki je zasledoval Dejanêjro in se v spopadu s Herkulom najprej spremenil v kačo, nato pa v bika. Končno ga je Herkul premagal in mu odlomil enega od rogov, Ahelój pa se je spremenil v reko.

90 Dejanêjra je v grški mitologiji hči kalidonskega kralja, ki jo je Herkul dobil za ženo kot nagrado za svoj pogum, ker jo je rešil pred Ahelójem. Vendar se je njuna zgodba končala tragično: ker se je Herkul zaljubil v drugo princeso, je Dejanêjra v želji, da bi ohranila njegovo ljubezen, prepojila srajco s strupeno kentavrovo krvjo misleč, da gre za ljubezenski napoj, in jo poslala Herkulu. Ko jo je ta nadel, ga je začela razžirati; naposled se je v neznanskih mukah vrgel na grmado, Dejanêjra pa je naredila samomor – morda gre za skrito opozorilo, da se bo podobno tragično končala tudi Parisova ljubezen? (Bebergal, *A Student's Commentary*, 200).

91 Paris znova (namenoma) pozabi omeniti, da so si naštetí junaki ženske priborili z zvijačo.

prosim te, tvoje nogé stiskam v objem, če pustiš.
 Ti si krasota, ti zdajšnja si slava dveh bratov⁹² in vredna
 Jupitra si za moža, vendar že oče je tvoj.
 S tabo kot ženo zakonsko v sigejski pristan se bom vrnil 275
 ali na tujem prekrit s tájnarso⁹³ zemljo ležal!
 Teh mojih prsi ni zgolj oplazila konica puščice,
 pač pa zadan vbodljaj sega mi vse do kosti.
 Sestra bila je resnična prerokinja, ko je trdila,
 da me – ponavljam – nekoč zbodla bo ost iz nebes.⁹⁴ 280
 Helena, pazi, da ne bi zavrgla usojenih čustev!
 Zlahka tako ti vsak bog v lastnih željáh ugodi.
 Marsikaj v mislih ostaja, a več bova v živo si rekla:
 daj, v tišini noči sprejmi me k sebi⁹⁵ nocoj.
 Ali te sram je morda in strah, da oskruniš poročno 285
 posteljo,⁹⁶ da s tem izdaš čiste zakonske vezi?
 Helena, res si preprosta! (Nočem trditi, da kmečka ...)
 Misliš, da takšen obraz res bi nedolžen ostal?
 Ali zamenjaj obličje ali takoj omehčaj se;⁹⁷
 čednost in krasen obraz loči prevelik razkol. 290
 Skrite strasti radostijo še Jupitra, Venero zlato,
 v skritih strasteh je nekoč Jupiter oče postal.
 Če je kaj vpliva v semenih ljubezni, ob takem poreklu⁹⁸
 komaj verjetno lahko dolgo brez greha živiš.
 Vendarle čista ostani, dokler ne dobim te v Trojo,⁹⁹ 295
 prosim, edini naj bom razlog tovrstnih pregreh.
 Dajva, predajva se grehu – izniči ga ura zakonska,
 če mi ni dala zaman Venera svojih obljub.¹⁰⁰
 Mož ti enako z dejanjem naroča, če ne že z besedo,
 saj ga ni poleg, da bi gostu preprečil naklep! 300
 Bolje bilo bi, če drugič bi kretska kraljestva obiskal –
 res se le čudim lahko zvitosti tega moža!

92 Dvojčka Kastor in Poluks, Helenina polbrata Dioskura, ki ju je po izročilu rodila Leda skupaj s Heleno: slednja naj bi bila Jupitrova potomka, dvojčka pa sinova njenega moža Tindáreja. Oba sta bila sicer smrtna, a lepa in močna, kot nerazdružljiva bojavnika pa sta se bojevala v številnih bojih. Da bi dvoril Heleni, Paris občuduje njene božanske sorodnike: brata in očeta Jupitra.

93 Tj. špartansko.

94 Paris si ironično prerokuje lastno usodo, saj ga bo ubila zastrupljena puščica. Glede Kasandrine prerokbe Ojnoni prim. *Her.* 5.133 isl.

95 Db. »v svojo posteljo«.

96 Db. »Venero = ljubezen«.

97 Ker Helena ne more spremeniti svoje lepote, ostaja le možnost, da se mu vda.

98 Db. »kot hčerka Jupitra in Lede«. Ker je bila Helena spočeta v prešuštvu, je po Parisovem mnenju še bolj podvržena istim dejanjem.

99 Db. »dokler te ne bo imela moja Troja«. Paris se (navidez) zboji, da bo Helena nezvesta tudi njemu. Ta na to odgovori v svojem pismu (prim. *Her.* 17.45 in 214 isl.).

100 Če se bosta Paris in Helena poročila, ne bo več mogoče govoriti o prešuštvu.

Ko je odhajal, z nasmehom¹⁰¹ je rekel ti: »Žena, poverim
 skrb ti, da čuvaš mi dom, prišleke z Ide gostiš.«
 Če zanemariš ukaze moža, ko je zdoma, je jasno, 305
 da te prav nič ne teži skrb za nas, tujce v gosteh.
 Upaš morda, Tindarida, da takšen nespameten človek
 zmore spoznati nekoč vrednost vseh tvojih lepot?
 Motiš se: zanje ne ve. Če vendarle bolje bi cenil,
 kar poseduje, ne bi tujemu možu jih dal. 310
 Kajti četudi ne ganem te s svojo strastjo, ne z besedo,
 rad izkoristil bi čas, ki ga omogočil je mož.
 Saj bi bil takšen bedak, da v bedi bi njega prekosil,
 če tako varen slučaj mine povsem brez slasti.
 Skorajda z lastno roko je k tebi privedel ljubimca – 315
 zrabi naivnost moža, saj ti enako veli!¹⁰²
 Dolga je noč, ti pa sama počivaš na praznem ležišču.
 Glej, tudi jaz sem sedaj sam, na fotelju ležim.
 Skupni užitek naj združi me s tabo in tebe naj z mano,
 tisti večer bo sijal z večjo lučjo kot čez dan:¹⁰³ 320
 tistega dne bom prisegel pri vseh teh mogočih bogovih,
 z dano besedo se bom zvezal v presvete vezi,
 tistega dne bom, če le ni zaupanje vase varljivo,
 v živo dosegel, da boš željna z menoj na moj dvor.
 Če te je sram in bojiš se, da vidijo te, ko slediš mi, 325
 krivdo za takšen zločin jaz bom brez tebe prevzel.
 Kajti sledil bom dejanju Ajgída¹⁰⁴ in tvojih dveh bratov –
 komaj lahko bi našla bližje primere od teh.
 Tebe Tezej je ugrabil, brata pa hčerki Levkípa,¹⁰⁵
 jaz kot četrti bom štet k takšnim primerom dejanj. 330
 Ladja iz Troje že čaka nas s tovorom mož in orožja,
 kmalu nas vesla in piš urno podajo na pot.
 Kakor mogočna kraljica boš šla čez dardanska naselja,
 ljudstvo bo reklo:¹⁰⁶ »Poglej, nova boginja je tu.«
 Koder boš stopala, tam bodo cimet použili plameni, 335

101 Gre za popačen verz, predlaganih je bilo nekaj popravkov, ni pa povsem jasno, zakaj bi se Menelaj smejal: morda zato, ker se zaveda, da bo njegova »zvijača« uspela ali pa je slepo zaljubljen in ne vidi, kaj se dogaja. (Bebegal, *A Student's Commentary*, 208). Prim. tudi Helenin opis dogodkov (*Her.* 17.153–78).

102 Paris obračuna z Menelajem: mož je bodisi bedak ali pa s svojo odsotnostjo zavestno spodbuja prešuštvo.

103 Db. »kot opoldan«.

104 Tj. potomec Ajgeja, ki je bil v grški mitologiji atenski kralj. Mišljen je seveda Tezej.

105 Db. »dvojčici«. Levkíp je v grški mitologiji Tindárejev brat in kralj v Meseniji, ki je imel dve hčeri. Ko sta se vanju zaljubila bratranca Dioskura in ju hotela ugrabiti, se je med njima in dekletovima zaročencema vnel krvav spopad.

106 Db. »bo verjelo/mislilo«.

žrtev zaklana bo kri zlila ob padcu na tla.¹⁰⁷
 Oče moj, bratje in sestre z materjo, žene iz Troje,
 dalje vsa Troja ti bo dala kopico darov.
 Jojmene! Komaj peščico od tega, kar bo, zdaj omenjam,
 več boš dobila, kar v tem pismu opišem lahko! 340
 Naj ne skrbi te, da ropu sledilo bi vojno divjanje,
 da bi na skupen poziv Grki združili moči.
 Mar so že kdaj prej z orožjem odšli po ugrabljeno žensko?¹⁰⁸
 To mi verjemi: zares prazne strahove imaš.
 Hčer Erehtêja je ukazal zgrabiti Akvílon¹⁰⁹ Tračanom, 345
 vendar bistonijijski breg¹¹⁰ varen pred vojno je bil.
 Jázon iz Págaz¹¹¹ je Fázido¹¹² peljal na novem ladjevju,
 kolhijska četa pa ni bila tesalske zemljé.
 Tudi Tezej je pred tabo že Mínosu hčerko ugrabil,¹¹³
 vendar ni Mínos nikdar Kreto k orožju pozval. 350
 V takih primerih bojazen je večja kot sama nevarnost
 in nas pogosto zatem sram je občutkov strahu.
 Če že želiš, si zamisli, da vojna mogočna izbruhne:
 tudi sam čete imam, kopja, da škodo zadam.¹¹⁴
 Azijska vojska prav nič ne zaostaja pred vašo deželo, 355
 saj je bogata v možeh, njena je množica konj.¹¹⁵
 Niti ne bo ti Atrid¹¹⁶ Menelaj več poguma pokazal
 kakor jaz, Paris, nikdar boljši v spopadu ne bo.
 Še kot otrok sem pobil sovražnike, čredo povedel
 zopet nazaj in po tem svoje ime sem prejel.¹¹⁷ 360
 Še kot otrok sem mladeniče zmagal v različnih spopadih,

107 Znova uporaba ironije: ogenj bo res použil mesto, po katerem bo Helena stopala, namesto prijetnih cimetovih vonjav pa se bo širil vonj po zažganil truplih, ki bodo postala krvavi dar bogovom.

108 Paris pozablja na ključni podatek v omenjenih zgodbah: ženske niso bile poročene.

109 Akvílon ali severni veter, ki je ugrabil Oritijo, hčerko Erehtêja, prvega atenskega kralja.

110 Bistonijijski breg se nahaja v Trakiji. Mesto je zgradil mitološki lik Biston, po njem je tudi dobilo ime. Morda ni naključje, da Paris omeni Bistona, katerega oče je bil Ares, bog vojne.

111 Págage so bile primorsko mesto v Tesaliji, kjer je bila baje zgrajena ladja Argo.

112 Fazisovo hčer tj. Medejo, trakijsko princeso, ki je bila v grški mitologiji znana predvsem po svojih magičnih sposobnostih. Fazis je bila sicer reka v Kolhidi, po kateri je z Argonavti priplul Jazon. Izmed vseh naštetih zgledov ugrabitev je ta morda najbolj ironičen, saj je Medeja ostala nesrečna v izgnanstvu, Jazon pa brez nove neveste in otrok, ki jih je Medeja iz maščevanja ubila. Zgodba je bila izredno priljubljena v antični literaturi in se tudi pri Ovidiju pojavi večkrat.

113 Mínosova hči Ariadna se je zaljubila v Tezeja in mu s klobčičem niti pomagala iz zloglasnega labirinta. Tudi ta zgodba se ni končala srečno, saj je Tezej na poti nazaj v Atene naposled Ariadno zapustil na bližnjem otoku in se poročil z njeno sestro Fajdro (kakor se bo Helena poročila z Deifobom).

114 Latinski izraz *telum* lahko označuje kopje ali spolni ud.

115 Troja je slovela po hitrih konjih; te je Jupiter podaril Ganimedovemu očetu po ugrabitvi.

116 Tj. Atrejev sin.

117 Njegovo drugo ime Aleksander pomeni »branilec mož«.

mednje sta spadala dva: Deifob in Ilioněj.¹¹⁸
 Dalje ne misli, da grozo bi vzbujal le v boju od blizu,
 moja puščica prav v vsak cilj zaukazan zleti.
 Mar lahko njemu v mladosti pripišeš prav taka dejanja,
 mar bi Atrid kdaj lahko z lokom, kot jaz, se obdal?¹¹⁹ 365
 Tudi če vse priskrbiš, ne moreš mu dati za brata
 Hektorja¹²⁰ – on je junak, vojski brezštevni enak.
 Ni ti poznana ne moja veljava ne silnost telesa,
 sploh ne poznaš še moža, s komer se kmalu možiš!
 Ali te torej dobijo nazaj brez vseh vojnih nemirov 370
 ali pod mojo močjo¹²¹ dorski se tabor vda.
 Ni pod častjo mi, da primem za meč v spopadu za takšno
 ženo: saj večji izkup bolj tekmovanje podžge.
 Če se zgodi, da se zate spopade celotno veselje,
 svoje ime boš lahko nesla v večnost naprej. 375
 Z upom odidi od tukaj, ne v strahu; bogovi so z nama.¹²²
 Daj že, izvrši svoj sklep s polnim zaupanjem vanj.¹²³

HELENINO PISMO PARISU (*HEROIDES* 17)

Pesem 17 sledi pismu Parisa Heleni in tako zaključí prvi par *Pisem junakinj*, v katerem si dopisujeta oba ljubimca, tako moški kot ženski lik. Ovidij se tako v vlogi Helene odzove na Parisovo prepričevanje, naj pobegne z njim: pisati začne z jezo in ogorčenostjo, ker si je Paris kot tujec drznil skruniti gostinsko pravo in je s krivico poplašal njihovo gostoljubje in dobrohotnost. Helena vztraja, da želi še naprej ohraniti sloves dobre in zveste žene, saj do sedaj ni bila nikdar nezvesta (1–20). V nadaljevanju tako spodbija vse Parisove argumente, ki jih je nanizal v svojem pismu: Tezejeva ugrabitev, ki jo Paris očitno izrablja kot izgovor, da sam stori isto, ji ni vzela nedolžnosti, saj se je napadalca poskušala z vsemi močmi obraniti (21–34). V nadaljevanju Helena izrazi močan dvom v

118 Deifob je v grški mitologiji Priamov in Hekubin sin, eden najhrabrejših trojanskih junakov. Ilioněj je bil eden izmed trojanskih junakov, znan po svojem pogumu. Tekmovanje je bilo del pogrebnih slovesnosti za samega Parisa, ki jih je Priam izpeljal vsako leto na dan, ko so izpostavili Parisa.

119 Paris se želi prikazati kot pogumnega bojvnika, če bo vendarle prišlo do vojne, vendar so njegova »herojstva« pravzaprav zelo borna.

120 Odločitev, da bo omenil svojega brata, deluje nenavadno, a mora zagotoviti Heleni, da bo njen beg varen, Hektor namreč pooseblja vojaško moč Troje.

121 Db. Marsom, bogom vojne in poosebljeno močjo. Paris se seveda tudi tukaj moti, saj se bo zgodilo ravno obratno: Grki bodo prišli v Trojo in Trojanci bodo oblegani.

122 Db. »so naklonjeni«.

123 Morda prikrita aluzija na prisego snubcev, da bodo sledili Menelaju v borbi za Heleno? Ta izjava nakazuje, da se Paris do tega trenutka sploh ne zaveda resnosti nastalega položaja (tako Bebergal, *A Student's Commentary*, 224).

Parisovo ljubezensko izpoved. Trdi, da sicer res mnoge ženske grešijo, a sama ne spada mednje – tudi njena mati Leda je prešuštovala po pomoti, poleg tega ji je sam Jupiter odvzel krivdo, medtem ko tega ne bi mogla trditi zase (35–50). Parisu glede njegovega nenehnega izpostavljanja odličnega rodu odgovarja, da so v njeni rodbini enako sijajni predniki (Jupiter, Pelops, Tindárej) in da njena dežela ravno tako premore obilo moči, bogastva, mož in drugih dragocenosti (51–64). Če se bo že odločila grešiti, bo to storila zaradi Parisa samega in ne zaradi darov, ki ji jih obljublja. Na tem mestu se Helena vidno omehča in prizna, da ji Parisova čustva vendarle veliko pomenijo (65–74).

Sledi opis dogajanja na gostiji, ob katerem Helena Parisu razkrije, da se zaveda njegovega osvajanja in mu ga celo vrača, a se hkrati zelo boji Menelajeve jeze, po drugi strani pa še vedno ne zaupa povsem njegovim besedam (75–92). Njegova lepota jo je nedvomno pritegnila, vendar zatrjuje, da bi vseeno raje ohranila svoje dobro ime, kakor se predala strasti do neznanca. Paris je zanj le še eden izmed mnogih, ki si je želijo, in ni razloga, da bi mu dala prednost (93–102). Želela bi si, da bi prišel ponjo prej; ker pa je že poročena z Menelajem, ga prosi, naj jo vendarle ne trpinči več in sprejme njuni usodi (103–14). Na tem mestu se Helena spomni Parisove sodbe in še enkrat podvomi v resničnost njegovih besed. Čeprav se zaveda svoje lepote, nikakor ne želi tekrovati z bogovi, a jo veseli, da ji je Paris dal prednost pred močjo in slavo (115–34). Na tem mestu sledi vrhunec pisma, ko Helena razkrije svoja čustva do Parisa, čeprav se še vedno brani, da zveza med njima ni mogoča, dalje ni večša v prešuštvovanju, bremeni pa jo tudi strah pred govoricami (135–50). Kljub temu Parisa poziva, naj ne preneha z osvajanjem, le pazi naj, da bo čimbolj skrivno. To mu omogoča tudi odsotni Menelaj, ki vseeno lahko hitro razkrije afero (151–66): Helenina lepota mu namreč stalno vzbuja strah, a zaradi njenega dobrega slovesa poskuša ohranjati zaupanje vanjo (167–74). V nadaljevanju pisma Helena omahuje, kaj naj stori, medtem ko vedno bolj podlega Parisovim čarom. Da bi si lahko ohranila čast, ga nagovarja, naj si jo prisvoji s silo (175–88). Bolje bi bilo sicer, da se poskušata boriti s čustvi, dokler so še nova, saj je mlada ljubezen naivna in nestalna, tujcem pa ni moč zaupati – to ji potrjujejo primeri zapuščenih žensk (Hipsípila, Ariadna, Ojnona), o katerih je slišala (189–98).

Helena se sedaj zazre še v prihodnost: zaradi njegovega odhoda, ki bo nastopil vsak hip, zveza med njima ni mogoča, kajti ljubezen bo minila kot piš vetra, slab glas pa se bo razširil po vsem svetu. Poleg tega jo bo spremljal tudi kasneje, saj bo Parisu vsak prihod neznanca vzbudil sum na nezvestobo (199–220). V naslednjih verzih Helena opisuje dragocenosti, ki jih bo deležna v Troji, a še vedno ni povsem odločena za beg. Boji se namreč, da bo kakor pred njo Medeja tudi ona ostala sama in brez pomoči (221–34). Poleg tega ji strah vzbuja tudi prikazen bakle, ki je povezana s Parisovim rojstvom. Morda mu je res naklonjena Venera, toda bati se je treba premaganih boginj, ki bosta v vojni na nasprotni strani; tudi Menelaj in Tindárej ne bosta mirno sprejela žalitve

– vojna je torej neizogibna (235–50). Parisu ne bo pomagalo njegovo bahanje o telesni moči, saj je bolj kot za vojno primeren za ljubezen. Helena na tem mestu še enkrat poudari, da bi njegovo ljubezen raje prepustila drugim dekletom oziroma bi se zanj odločila le, če bi jo strah povsem zapustil (251–60). Kljub temu v zaključku pisma Parisa poziva na pogovor v živo na samem, a bo moral na to priložnost še malo počakati (261–68).

Ob branju Heleninega pisma dobi bralec občutek, da je veliko realnejša od Parisa, saj se za razliko od njega zaveda pretečih nevarnosti. Poskuša se odločati počasneje in veliko bolj premišljeno, tako pa ustvarja vtis, da se ni odločila lahkomišelnost in da odločitev nikdar ni povsem dokončna. Morda je to le prvo v seriji pisem, ki si jih bosta izmenjala in v katerih bo moral Paris še marsikaj obljubiti.¹²⁴ Prav v tem njenem šarmu in preprostosti vidi Bebergal problem za komentatorje, saj v nasprotju s Parisom ni pretirano zgovorna, ni ji potrebno izpostavljati lastne pomembnosti in osvajati, ravno nasprotno: večino njenega pisma predstavljajo odgovori na Parisove argumente.¹²⁵

Helenino pismo Parisu odstopa od drugih tudi po tem, da ima Helena v primerjavi z drugimi junakinjami še eno veliko prednost. Vse dosedanje ženske so bile namreč ujetnice v lastni zgodbi in deloma odvisne od literarnih upodobitev pred Ovidijem: Medea je obsojena na umor lastnih otrok, Penelopa lahko le potrpežljivo čaka na Odisejevo vrnitev, Ojnona mora vselej z grenkobo opisovati, kako je bila zapuščena, da bo kasneje Parisu odrekla pomoč, še sam Paris mora ohranjati vlogo požensčenega ljubimca – vsi so »zavezani likom svojih preteklih življenj v literaturi«, Helenina usoda pa se šele odvija pred bralčevimi očmi in tudi po zaključnih vrsticah pisma ni povsem dokončna. »Medtem ko bralec ve, da je Helena ujetnica lastne usode, pa se sama tega vendarle ne zaveda.«¹²⁶

Helena ima namreč dve poti, dve različni usodi: pri Homerju je upodobljena kot egoistična ženska brez sramu, ki je povzročila trojansko vojno (kot tako jo v svojem pismu predstavi tudi Ojnona), Evripid pa v istoimenski drami povzame drugo različico zgodbe, po kateri je s Parisom odšel privid, ki ga je ustvarila Afrodit, medtem ko je resnična Helena v Egiptu krepostno čakala na moževno vrnitev iz vojne. »Mit in literatura sta Heleno odela v številne preobleke: bila je zlobna, naivna, in moralno protislovna; bila je celo nedolžna žrtev ... Helenina narava se vselej spreminja, je ontološko nestabilna, vedno drugod,« je v svoji analizi zapisal White. Zanj je Ovidijeva Helena tako predvsem manipulatorka, »izšolana v umetnosti ljubezni, saj je odločena uporabiti vsakršno retorično sredstvo v svoj prid.«¹²⁷ Meagher ga je še dopolnil: »Helena je boginja, kraljica, spletkarka, čarovnica, vidka, grešna koza, nagrada,

124 Tako Bebergal, *A Student's Commentary*, 229.

125 *Ibid.*, 227–8.

126 *Ibid.*, 230.

127 Paul White, *Renaissance Postscripts: Responding to Ovid's Heroides in Sixteenth-Century France* (Columbus: Ohio State University Press, 2009), 128.

prekletstvo, zvesta žena, kurba, tkalka preproge in usod, prikazen, zapeljivka, žrtev, obluba blaženosti in zagotovilo pogube:« za Afroditino hčer ne velja zgolj zaradi svoje lepote, ampak tudi zaradi večšine zapeljevanja.¹²⁸

Bebergal je ta razmišljanja nadgradil s tezo, da je Helena zaradi svoje mnogoplastnosti morda edini lik v *Junakinjah*, ki ima izbiro glede svoje usode¹²⁹ – Ovidij ima pri razvijanju svojega lika precejšnjo svobodo, saj lahko izbira med Homerjevo ali Evripidovo verzijo oziroma katerokoli vmesno različico. Protislovje med njima je nastopilo, ker je po antičnih standardih žensko vrlino tvorila tako »zunanja lepota, se pravi moč, da privlači moške, kot tudi krepostnost, moč, da se moškimi upre.«¹³⁰ Helena ne samo da preživi svojo zgodbo, ampak celo doživi uspeh. Najbližji zgled ji je Penelopa, zvesta žena in glavni lik prvega pisma enojnih *Junakinj*, kar morda ni naključje: mogoče je Ovidij s tem želel doseči, da bi bralec v Heleni videl drugo Penelopo oziroma neko novo verzijo Helene, saj zaradi številnih variacij svoje zgodbe lahko postane, karkoli (Ovidij) želi.¹³¹ Helenin mit je tako nenavaden z večih vidikov, »njena sposobnost, da preživi lastno zgodbo, pa je morda še en dokaz več za njeno božansko naravo.«¹³²

Paris, če dano bilo bi ne brati tegá, kar sem brala,
 bi ohranila ugled žene, poštene kot prej.¹³³
 Zdaj pa, ko moje oči je oskrunilo tvoje pisanje,
 slave nobene ni v tem, da ti ne pišem nazaj!
 Tujec, ti drznil si si onečastiti sveto gostinsko
 pravo in s tem ogrozil vdanost zakonske žené!
 Mar ti zato je špartanska¹³⁴ obala nudila zavetje 5
 v svojem pristanu, ko vas veter po morju je gnal?
 Vendar pa tebi, čeprav si prihajal iz drugega ljudstva,
 naša kraljevska posest nikdar zaprla ni vrat –
 mar le zato, da bi s takšno krivico uslugo poplačal?
 Ti, ki si vstopal – si bil gost ali tekmeč tedaj?¹³⁵ 10
 Niti malenkost ne dvomim, da moja pritožba po tvojem
 mnenju za kmečko velja, a je umestna povsem.
 Naj za kmetico veljam, da le si spodobnost ohranim,¹³⁶

128 Robert E. Meagher, *The Meaning of Helen: In Search of an Ancient Icon* (Bolchazy-Carducci, 2002), 23–4.

129 Bebergal, *A Student's Commentary*, 225.

130 Elisabeth Belfiore, »Ovid's Encomium of Helen«, *CJ* 76 (1981): 136–48, tu 136.

131 Tako Bebergal, *A Student's Commentary*, 226–7.

132 Deborah Lyons, *Gender and Immortality: Heroines in Ancient Greek Myth and Cult* (Princeton University Press, 1996), 41.

133 Prva dva verza nekatere izdaje izpuščajo.

134 Db. »Tájnarska«.

135 Zanimivo je, da je izmed junakinj Helena skorajda edina, ki svoje pismo začne s tako jeznim tonom in obtožbami.

136 Db. »da ne pozabim na spodobnost oz. občutek za sram.«

da moj življenjski potek teče brez zdrsa naprej.
 Kajti čeprav ne igram nejevolje na svojem obrazu, 15
 niti ne mrščim grdo teh obrvi, ko sedim,
 sloves je vendar brezhiben, do zdaj sem živela¹³⁷ brez kakšne
 kazni, prešuštnik noben ni se z menoj pobahal.
 Toliko bolj občudujem to tvojo odločnost v nameri:
 kaj ti je dalo obet, da boš kdaj ležal z menoj?¹³⁸ 20
 Res me nekoč je odpeljal junaški Neptunov potomec¹³⁹ –
 mar si zaslužim, da zdaj v drugo ugrabiš me ti?!
 Če bi bila zapeljana, bi krivdo v celoti priznala,
 ker pa sem žrtev tatu, rekla lahko sem zgolj »ne«. 25
 Vendar zločinsko dejanje ni dalo zelene koristi,¹⁴⁰
 šla sem brez praske domov, ranjena le od strahu.
 Nekaj poljubov je resda predrznež ukradel med bojem,
 razen teh nima prav nič, kar bi od mene dobil,
 ti pa tako si nizkoten, da to ti ne bi zadostilo.
 Bolje stori naj kak bog! Oni ti res ni enak:¹⁴¹ 30
 vrnil me je še nedolžno in zmernost je zmanjšala krivdo,
 vidi se, da ga je sram svojih mladostnih dejanj.¹⁴²
 Mar se zato je Tezej pokesal, da mu Paris sledil bi,
 da bi se moje ime vleklo po ustih ljudi?
 Vendar se nič ne jezim (le kdo se srdi na ljubimca?),¹⁴³ 35
 če le ne hliniš strasti, ki jo izrekaš ves čas ...
 Dvome imam tudi v to – ne, ker mi zaupanja manjka
 ali ker lasten obraz ne bi bil dobro poznan,
 pač pa, ker ta lahkovnost navadno škoduje dekletom;¹⁴⁴

137 Db. »sem se igrala«. Helena trdi, da je do sedaj živela častno, čeprav njena pripoved o Tezejevi ugrabitvi govori proti temu. Tudi latinski glagol *ludere* ima erotični podton.

138 Retorično vprašanje, saj Paris v svojem pismu jasno zapiše, da je bila to Venera (glej *Her.* 16.20).

139 Tj. Tezej. Bebergal izpostavlja, da Helena ugrabitve ne opisuje detajlno: morda zato, ker je bralec o zgodbi do sedaj slišal že dvakrat ali pa ker je morda ne bi prikazalo v pozitivni luči (*A Student's Commentary*, 237–8).

140 Helena zanika namige, da je spala s Tezejem. Obstaja sicer manj znana različica zgodbe (nanjo opozarja Lyons, *Gender and Immortality*, 111), po kateri se je iz zveze med Heleno in Tezejem rodila hčerka Ifigenija (njeno ime pomeni »rojena iz nasilja«), ki jo je Helena nato dala v vzgojo sestri Klitajmnesti. To Ifigenijo naj bi potem žrtvovali z namenom, da bi znova zapihal veter, ki bi Grke ponesel v Trojo, da bi si izbojevali nazaj ugrabljeno Heleno. Če je Ovidij poznal to različico, potem njegova Helena zavestno laže, ironija njenih besed pa je še bolj očitna.

141 Medtem ko se je Paris v svojem pismu primerjal s Tezejem, saj sta oba ugrabila Heleno (glej *Her.* 16.149 isl.), pa ona sedaj to podobnost zanika.

142 Michalopoulos (*Ovid's Heroides, ad loc.*) opozarja, da je bil Tezej ob ugrabitvi star 50 let, torej nikakor ni bil več mladenič – Helena oziroma Ovidij sta ta detajl zavestno opustila, da bi podkrepila svoj argument.

143 Zanimiva je omemba Parisa kot ljubimca, medtem ko ga je še malo prej oklicala za zločinca.

144 Verjetno ima Helena v mislih druge junakinje, kot sta npr. Medeja in Didona, ki sta prav tako zaupali tujim možem in prav zaradi tega propadli (tako Laurel Fulkerson, *The Ovidian Heroine as Author*, Cambridge University Press, 2005, *ad loc.*).

vašim¹⁴⁵ besedam baje sploh ni zaupati moč. 40
 Mnoge grešijo, le redko je žena krepostna, pa vendar –
 kdo bi preprečil, da k njim¹⁴⁶ moje ime bi prištel?
 Ker se ti zdi moja mati prikladen primer, zdaj verjameš,
 da me upogneš lahko, kakor njen zgled govori.
 Toda bila je pomota: saj lažna podoba ljubimca 45
 mater zavedla je, bog bil je s peresi prekrit.
 Če pa bi jaz pogrešila, tajiti prav nič ne bi mogla,
 zmeta nobena ne bi skrila mi lasten zločin.
 Lepa pomota za njo! Pobudnik je krivdo ji zmanjšal.¹⁴⁷
 Kdo bi bil Jupiter moj? S kom naj brez krivde grešim?¹⁴⁸ 50
 Z rodom bahaš se, s pradedi, zatem še s kraljevim nazivom,
 naše kraljestvo ima slavne rodbine dovolj:
 naj zamolčim, da je Jupiter tastov praded, da je slaven
 Pelops bil, Tántalov sin,¹⁴⁹ z njim cel Tindárejev rod?
 Leda mi daje za starša Jupitra v liku laboda, 55
 ptico varljivo gladi, stiska naivno v objem.
 Pojdi sedaj in razglašaj o daljnih začetkih rodbine
 Frigije, ki ji je ded Priam in Laomedónt.¹⁵⁰
 Njiju spoštujem, a tisti, s katerim se najbolj ponašaš,
 peti po vrsti – je bil prvi iz tega¹⁵¹ rodu. 60
 Res je, priznam, da so žezla te tvoje dežele mogočna,
 vendar pa mislim, da tu niso nič manjša od njih.
 Naše ozemlje morda res ne zmaga v bogastvu, število
 mož, a je tvoja posest vsa nerazvita doslej.

145 Verjetno ni mišljen zgolj Paris; Helena govori splošno o vseh moških ali pa ima v mislih prav Trojance, ki so v antiki veljali za lažnive (Bebergal, *A Student's Commentary*, 241–2).

146 Db. »redkim«, tj. h krepostnim, čeprav se bo Helena v nadaljevanju zgodbe ironično uvrstila med prešušne.

147 Ledina krivda je manjša, ker je bila prevarana oziroma ni smela zavrniti želje božanstva, v tem primeru kar vrhovnega boga. S tem Helena zavrne Parisov argument, da je prešuštvo v njeni krvi (prim. *Her.* 16.291–4), posledično pa potrdi, da bi bila krivda v celoti njena, če se odloči pobegniti z njim. Obstaja sicer različica zgodbe, po kateri je Afroditá Heleno zamenjala s prividom, medtem ko je resnična Helena ostala v Šparti in torej ni zagrešila zločina.

148 Db. »s kom naj bom srečna v grehu«.

149 Db. »Tantalid«. Pelops je Menelajev praded; čeprav je bil Tantal znan po svojih zločinih, je bil kljub temu uglednega rodu. Omenja ga tudi Paris (glej *Her.* 16.211 isl.)

150 Laomedónt je v grški mitologiji trojanski kralj, Priamov oče. Znan je bil po tem, da je rad prelomil dano besedo: ko sta mu Apolon in Neptun (grški Pozejdon) pomagala zgraditi trojansko obzidje, jima ni hotel izplačati obljubljené nagrade. Zato sta v mesto poslala pošast, ki je žrla ljudi in živali; po prerokbi bi se pošasti znebili le, če bi kralj žrtvoval svojo hčer Hezióno. Takrat je prišel v Trojo Herkul in kralju obljubil, da bo ubil pošast v zameno za božanske konje, a je Laomedónt znova prelomil obljubo. Herkul je zato napadel Trojo, ubil Laomedónta in vse njegove otroke razen Priama in Hezióno.

151 Tj. Heleninega. Gre za Jupitra, ki je v Parisovem rodu navadno na sedmem mestu – Paris, Priam, Laomedónt, Ilos, Tros, Erihtonij, Dardan, Jupiter. Ovidij je število pet verjetno uporabil zaradi metričnih razlogov, poleg tega pa je samo število manj pomembno, saj je poudarek na božanski liniji (tako E. J. Kenney, »Notes on Ovid: III, Corrections and Interpretations in the *Heroides*«, v: *Harvard Studies in Classical Philology* 74 (1970): 169–85).

Tvoje razkošno pisanje obljublja mi take darove, 65
da bi ganili celo same boginje lahko.
Toda če res bi hotela prestópiti meje kreposti,
sam bi bil boljši povod, da kdaj v prihodnje grešim.
Ali za vedno ohranim si sloves brez vsake pregrehe
ali pa tebi sledim, prej kot množini darov. 70
Nanje ne gledam z odporom, saj kadar jim njihov imetnik
večji pomen podeli, dar je še lažje sprejet.
Mnogo velja, da me ljubiš, da vzrok sem vseh tvojih podvigov,
da te pripeljal je up preko teh širnih vodá.¹⁵²
Kar zdaj počneš, nespodobnež, ko mizo postavlja jo semkaj –¹⁵³ 75
prav vse opazim, čeprav hlinim, da tega ne vem –,
ko name zreš z izzivalnim lesketom v očeh, ti šaljivec,
ki ga le komaj vzdržim, kadar uperiš pogled.¹⁵⁴
Enkrat zavzdihneš, a drugič pograbiš kozarec, ki meni
najbolj je blizu, in tam piješ, kjer pila sem jaz. 80
Kolikokrat sem zaznala prikrite migljaje na prstih,
kolikokrat obrvi dale so tihi namig!
Večkrat sem v strahu bila, da ne bi soprog moj¹⁵⁵ jih videl,
kadar jih nisi dovolj skrtil, sem zardela v obraz.
Večkrat sem zašepetala in skoraj neslišno si rekla:¹⁵⁶ 85
»Nič ga ni sram!« in zares misel ni lažna bila.
Dalje sem brala na robu te mize¹⁵⁷ pod svojim imenom:
»ljubim« zapisal si tja, vino imel za pero,
vendar pogled moj je rekel, da tebi ne morem verjeti,
jojme, saj zdaj tudi jaz znam govoriti kot ti! 90
Če bi imela namen, da grešim, bi me zlahka upognil
s takšnim laskanjem, prevzel s tem bi mi moje srce.
Dalje priznam, da je tvoja lepota izjemna, verjetno
vsako dekle si želi, da bi jo stisnil v objem,

152 Bebergal na tem mestu opozarja, da Helena očitno uživa v tem, da se moški trudijo zanjo: Tezej jo je moral ugrabiti, Menelaj je tekmoval za njeno roko s številnimi snubci, sedaj pa se še Paris trudi, da bi si jo pridobil (*A Student's Commentary*, 248).

153 V verzih 75–90 Helena poda svojo različico tega, kar se je dogajalo pri večerjah (prim. *Her.* 16.217 isl.). Prizor je nekoliko anahronističen, saj opisuje tipično rimsko večerjo. V obeh pismih se opisani prizor odvija pred Menelajevim odhodom iz Špate.

154 Ni jasno, ali Helena odmakne pogled zaradi sramu ali zato, da Paris ne bi opazil vzajemne strasti.

155 Michalopoulos opozarja, da Helena zavesto uporabi izraz za moža (latinsko *vir*): morda zato, ker ga tako kot Paris prezira in se izogiba njegovemu imenu, verjetneje pa zato, da bi Parisa (in s tem sebe) opozorila, da je še vedno poročena (*Ovid's Heroides*, ad loc.).

156 Helena je morala paziti, da je Menelaj ne bi slišal. Če bi bila zares krepostna, bi verjetno povedala možu o Parisovem obnašanju in mu ne bi vračala znamenj.

157 V Ovidijevem času so bile popularne okrogle mizice, ki so jih oblikovali iz drevesnega debla. Podoba je anahronistična (Michalopoulos, *Ovid's Heroides*, ad loc.). Bebergal omenja podobnost z Ojnoninim pismom: kakor je v preteklosti vrezal njeno ime v lubje (glej *Her.* 5.21 isl.), tako sedaj vrisuje na mizo (*A Student's Commentary*, 251).

- naj raje kakšna od njih to srečo brez greha uživa, 95
 kakor da moja krepost strast do neznanca zatre.
 Naj te moj zgled nauči, kako brez deklet preživeti,
 kajti vrlina je v tem, da se vzdržiš od želja.¹⁵⁸
 Koliko, meniš, je mladih, ki isto kot ti si želijo?
 Kdo ve, je Paris zares sam, ki imel bi oči?¹⁵⁹ 100
 Nič bolj ne vidiš kot drugi, pa vendar še bolj si prenagljen,
 nimaš poguma nič več – le brezobrazen si bolj.¹⁶⁰
 Če bi hotela, da prideš na urnem ladjevju, bilo bi,
 ko je šlo tisoče mož mojo nedolžnost iskat.¹⁶¹
 Če bi takrat te uzrla, pred tisoči ti bi prednjačil, 105
 to odločitev bi sam mož mi prav rad oprostil.
 Pozno prihajaš k radóstim, ki drugi jih zdaj poseduje,
 v upanju si zakasníl, kar si želiš, drug ima.
 Sicer želela postati bi tvoja trojanska nevesta,
 vendar me ni Menelaj vso nejevoljno dobil. 110
 Nehaj trpinčiti mehko srce mi s pisanjem,¹⁶² te prosim,
 meni, če ljubiš me res, kot govoriš, ne škoduj!
 Pusti mi žreb obdržati, ki meni ga daje usoda,
 podlih želja ne imej, skruni nikar mi sramu.¹⁶³
 Venera to je sklenila, na Idino strmo pobočje 115
 tri so boginje z neba gole¹⁶⁴ do tebe prišle.
 Ena dajala oblast je, a druga vso slavo v vojni,
 tretja je rekla: »Postal Helenin¹⁶⁵ mož boš nekoč.«
 Komaj verjamem lahko, da so bitja božanska prav tebi
 svojo lepoto in mik dala v presojo takrat.¹⁶⁶ 120
 Tudi če to je resnica, nedvomno je drugi del lažen –

158 Db. »dobrin, ki so ti povšeči«.

159 Helena vidi Parisa zgolj kot še enega v vrsti, ki jo želi osvojiti. Bebergal (*A Student's Commentary*, 253–4) se zato sprašuje, zakaj mu sploh odgovarja: je Paris vendarle nekaj posebnega? Je morda le prvi, ki ji je napisal pismo oziroma prvi, ki ji piše v odsotnosti moža?

160 Latinski izraz *os* označuje fizični obraz oziroma lepoto, pa tudi moralno (ne)oporečnost. Ironija je seveda v tem, da ima Paris zunanje lepote v izobilju, moralne pa očitno ne.

161 Ko se je razvedelo o njeni lepoti, so Heleno zasnubili najuglednejši grški junaki, zato je Tindárej po Odisejevem nasvetu pred odločitvijo snubce svečano zaprisegel, da bodo v nevarnosti branili Heleno in njenega bodočega izbranca. Helena seveda pretirava v številu mož; Michalopoulos, (*Ovid's Heroïdes, ad loc.*), meni, da jih je bilo največ 99, s tem pa si Helena dviga vrednost.

162 Db. »z besedami«.

163 Verz nakazuje, da Helena sprejema svojo vlogo, ki ji je pripadla po Parisovi sodbi, čeprav ga hkrati prosi, naj opusti svoje namere.

164 Tega detajla Paris v svojem pismu ne omeni. Morda je Helena to dodala, da bi mu pokazala, da ve več, kot si on misli – navsezadnje jo je Paris prikazal kot kmečko (tako Michalopoulos, *Ovid's Heroïdes, ad loc.*).

165 Db. »mož Tindaride« tj. potomke Tindáreja. Zanimivo je, da Helena pri lastnem opisu uporabi patronim: morda želi s tem smešiti Parisovo nagnjenje do navajanja rodu ali pa poudariti, da je zgolj predmet v rokah bogov (Bebergal, *A Student's Commentary*, 258).

166 Paris sodbo v svojem pismu opiše podrobneje (*Her.* 16.61–88).

ko mi trdiš, da sem jaz sodbi nagrada bila.
 Nisem tako domišljava o svoji telesni podobi,
 da bi trdila, naj v dar¹⁶⁷ sama boginja me da,
 pač pa zadošča, da ljudstvo s pogledi priznava lepoto, 125
 hvala čezmerna bi le Veneri vžgala zavist.
 Toda prav nič ne zanikam, še vseč mi je takšna pohvala,
 kajti zakaj bi moj glas želje srca¹⁶⁸ zatajil?
 Ti pa nikar se ne jezi zato, ker ti stežka zaupam,
 pozno zvestoba prispe, kadar za resno gre stvar. 130
 Najprej budi zadovoljstvo, da Veneri všečna bila sem,
 dalje, da tebi se zdim glavna nagrada od vseh,
 ker nisi prednosti dal vsem častnim darovom Junone,¹⁶⁹
 Pálade ne, ko odkril¹⁷⁰ Helenin čar si in mik.
 Torej enako veljam ti kot moč in ugledno kraljestvo? 135
 Vsa iz železa naj bom, če te¹⁷¹ ne ljubim zares.
 Nisem železna, verjemi, pa vendar zavračam ljubiti
 tega, za kogar lahko komaj trdim, da bo moj.
 Kaj mi koristi z ukrivljenim plugom orati obmorsko
 zemljo v upu na cilj, ki ga odreka sam kraj?¹⁷² 140
 Nimam izkušenj pri kraji ljubezni in nisem še nikdar
 prej izigrala moža – jamstvo bogovi so vsi!
 Tudi sedaj, ko predajam besede molčeči pisavi,
 pismu nalagam povsem novo nalogo kot prej.
 Srečni, kdor večči so v takih dejanjih! A jaz sem nevedna, 145
 menim, da grešne poti terjajo velik napor.¹⁷³
 Strah bremeni me sedaj in zmedena mislim, da vsakdo
 spremlja z očmi moj obraz, vame usmerja pogled.
 Moje mišljenje ni zmotno: saj slišala ljudske sem čenče,
 dalje je Ájtra¹⁷⁴ o tem rekla kar nekaj besed. 150
 Bolje bilo bi, da hliniš, razen če raje bi nehal.

167 Db. »največji dar«. Čeprav je v prejšnjih verzih priznala, da se zaveda lastne lepote, jo sedaj vsaj na videz podcenjuje. Morda je to trik, da bi dobila še več komplimentov in prisilila Parisa, da jo občuduje še bolj?

168 Db. »uma, pameti«. Komentatorji so v tem verzu predlagali več popravkov, E. J. Kenney ga je želel celo izločiti, toda Bebergal meni, da je vendarle pristen, saj je ironija prav v tem, da Helena sedaj pokaže svojo samovšečnost, ki se ji je še ravnokar želela izogniti (*A Student's Commentary*, 260).

169 Prim. *Her.* 16.165. Helena uporabi podobno formulacijo kot Paris – morda želi dati vtis, da je pozorno prebrala njegovo pismo? (tako Bebergal, *A Student's Commentary*, 261).

170 Db. »si zaslíšal o ...«

171 Db. »te tvoje prsi«.

172 Prim. Kasandrino prerokbo, kjer prav tako uporabi podobo iz poljedelstva (*Her.* 5.113–20).

173 Navadno je pot kreposti veljala za težavno. Morda želi Helena namigniti, da bo njena zveza s Parisom prinesla vsem drugim veliko trpljenje.

174 V svojem pismu Paris omeni, da se je za pomoč obrnil na Ájtro, Tezejevo mater in Helenino služabnico, a ga je ta zavrnila (prim. *Her.* 16.259–62). Bebergal opozarja, da imajo govornice psihološki učinek na Heleno: če jo že obsojajo zločina, ni več ovir, da ne bi res grešila. Besede drugih uporabi kot izgovor za svoje odločitve (*A Student's Commentary*, 264).

- Toda zakaj bi končal? Saj se pretvarjaš lahko.¹⁷⁵
 Skrito igraj se naprej! Čeprav mi največja ni dana,
 mnogo svobode imam, ker je odšel Menelaj.¹⁷⁶
 Daleč od doma je šel, zadeva ni mogla čakati, 155
 silen in tehten je bil vzrok te nenadne poti –
 ali pa zgolj se je zdelo ... in ko je okleval z odhodom,
 rekla sem: »Glej, da čimprej vrneš se k meni nazaj!«
 Vzhičen zaradi odziva mi dal je poljube in rekel:
 »Skrbi za delo in dom in za Trojanca v gosteh.«¹⁷⁷ 160
 Komaj sem se zadržala, skušala smeh sem krotiti,
 rekla lahko sem le to, da bom storila tako.¹⁷⁸
 Jadra razpel je ugodnim vetrovom, zaplul je na Kreto¹⁷⁹
 – vendar ne misli, da vse ti bo mogoče zato.
 Res je, da mož je odsoten, a vendar od tam me varuje, 165
 mar res ne veš, da ima kralj daljnosežne roké?
 Večkrat je v breme lepota: a kolikor vztrajneje hvališ
 mojo lepoto, tem bolj mož se umestno boji.
 Slava, ki me radosti, trenutno celo mi škoduje,
 bolje bilo bi, če ta govor predala bi njej. 170
 Nič se ne čudi, da stran je, da mene je s tabo zapustil,
 saj je zaupal povsem v dober značaj in ugled.¹⁸⁰
 Moje obličje plaši ga, pa vendar ugledu zaupa,
 čednost mu varnost budi, moja lepota pa strah.
 Naj ne pustim, da gre mimo ta dana priložnost, naročaš, 175
 naj izkoristim v svoj prid, da je naiven moj mož.¹⁸¹
 Rada bi, a se bojim in nisem dokončno sprejela
 te odločitve, srce stalno zapada v dvom.
 Mož je odsoten, a ti mi ležiš osamel, brez soproge,
 mene prevzel je tvoj mik, tebe vzajemno pa moj. 180
 Dolge noči so in že naju združil je skupen pogovor.
 Jojme, kako očarljiv glas ti je, skupen je dom ...
 Naj me pobere, če vse te stvari ne privabljajo greha,

175 Njena argumentacija vedno bolj slabi: krožno sklepanje morda kaže, da ji je zmanjkalo boljših argumentov, s katerimi bi zavrnila Parisa (Bebergal, *A Student's Commentary*, 265).

176 Db. »ker je odsoten«. Omemba »igre« ima erotičen podton.

177 Za Parisov opis dogodkov prim. *Her.* 16.299–304.

178 Čeprav Helena sprva daje vtis, da želi ostati spodobna žena, njen smeh razkriva, da je morda že načrtovala afero s Parisom. Zanimivo, da ji Menelaj tako zelo zaupa, čeprav ve za Tezejevo ugrabitev – morda pa je Helena le tako dobra v zavajanju, da je Menelaja prepričala, naj ji povsem verjame (Bebergal, *A Student's Commentary*, 267).

179 Ironično, da se je Menelaj namenil prav tja, kajti Krečani so v antiki veljali za lažnivce. Poleg tega morda ni zanemarljivo, da se namenja na kraj, kjer je bil tudi Tezej – zadnji moški, ki je poskusil ugrabiti Heleno (na to opozori Michalopoulos, *Ovid's Heroides, ad loc.*).

180 Db. »način življenja«.

181 Prim. *Her.* 16.299 isl., kjer Paris namiguje, da je Menelaj odšel z namenom, da bi ljubimcema dal prosto pot.

vendar nekakšen preplah iti naprej ne pusti.
 Raje me častno prisili v to, kar nečastno svetuješ!¹⁸² 185
 S silo edino lahko kmečkost bi meni izbil,
 včasih krivica celo koristi vsem tem, ki trpijo.
 s tem me prisiliš, da bom srečna nedvomno s teboj.
 Dokler ljubezen je mlada,¹⁸³ se raje bojujva z občutjem!
 Plamen, nedavno razvnet, kaplja vodé pogasi.¹⁸⁴ 190
 Čustvo do tujcev sploh ni zanesljivo – saj tava kot oni,
 v hipu, ko upaš, da nič trdnejše ni, ti zbeži.
 Priča Hipsípila je,¹⁸⁵ priča je Minosa hčerka,¹⁸⁶
 vsaka tožila je, ker zakon¹⁸⁷ njun ni bil priznan.
 Tudi za tebe, nezvestež, so rekli, da nekda si pustil 195
 svojo Ojnono, ki jo ljubil menda si več let.
 Tega še sam ne zanikaš – z največjo skrbjo sem o tebi
 dala preveriti vse, kar govoré, če ne veš.¹⁸⁸
 Dalje ni možno, da trden v ljubezni ostaneš, četudi
 to si želiš, saj vsak čas Frigijci jadra razpno. 200
 Vtem ko z menoj govoriš, se zeleni večer že pripravlja,
 tukaj je veter, ki te kmalu bo peljal domov.
 V sredi med plovbo za sabo pustil boš nedavne radosti,
 hitro bo z vetrom odšla tudi ljubezenska strast.
 Naj ti sledim, kot svetuješ, da končno uzrem ta preslavni 205
 Pergamon, kjer bo silak Laomedónt moj pratast?
 Res ne preziram razglasov krilate kleвете do mere,
 da napolnila bi vso zemljo z žaljivo vestjo.
 Kaj govorila o meni bo Šparta, kaj cela Ahaja,
 ljudstva v Aziji, kaj rekla bo Troja, tvoj dom? 210
 Kaj si o meni bo mislil še Priam, njegova soproga,¹⁸⁹
 vsi tvoji bratje zatem, z njimi dardanske žené?
 Dalje, kako boš lahko mi zaupal, da zvesta ostanem,

182 Prim. Ojnonino trditev, da se Helena rada pusti ugrabiti (*Her.* 5.131–2). »Z namigovanjem, da želi biti posiljena, Helena kaže, da svobodno soglaša z dejanjem. Torej ne moremo govoriti o pravem posilstvu« (tako Elisabeth Belfiore, »Ovid's Encomium of Helen«, 142).

183 Db. »nova«.

184 Simbolika ognja je pomenljiva in že nakazuje požar v Troji.

185 Hipsípila je v grški mitologiji hči Toanta, kralja Lemnosa. Ko se je Jazon zadrževal na otoku z Argonavti, se je zaljubila vanj in mu rodila dva sinova.

186 Tj. Ariadna. Ko je na Kreto prišel Tezej, da bi ubil pošast Minotavra, se je Ariadna zaljubila vanj in mu dala klobčič niti, s katero si je pomagal na poti iz labirinta. Tezej jo je nato nameraval odpeljati s seboj v Atene, a jo je na poti zapustil na otoku Naksos. Tu se je pozneje z njo poročil bog Dioniz.

187 Db. »postelja, zveza«.

188 Sama sredstva, preko katerih se je dokopala do podatkov o njem, so pravzaprav zanemarljiva – nasprotno pa prav njeno raziskovanje dokazuje, da se Helena zanima zanj (Bebergal, *A Student's Commentary*, 274).

189 Tj. Hekuba.

- da me prestrašil ne bo zgled tvojih lastnih dejanj?
Vsakič ko kakšen neznanec prispel bo v trojanske pristane, 215
zate takoj bo postal razlog za strah in skrbi.¹⁹⁰
Kolikokrat mi boš v jezi očital, da jaz prešuštujem,
s tem pa pozabil, da moj s tvojim je vezan zločin –
kmalu postal boš pobudnik in hkrati sodnik te kršitve...
Prosim, naj zgrne se prej zemlja na ta moj obraz! 220
Res bom užila trojansko obilje in blaženost mesta,
dar bo še bolj čudovit, kot mi obljubljaš sedaj.
Dali mi boste škrlatne in druge sijajne tančice,
od vse te teže zlata si premoženje dobim.¹⁹¹
Moje besede oprosti: precenil si svoje darove; 225
nimam razlage, a res zemlja me tukaj drži.¹⁹²
Kdo bi na frigijskem bregu mi nudil pomoč, če se ranim?
Kje naj oporo dobim staršev in bratov obeh?¹⁹³
Jazon varljivi je nekdam Medeji prav vse zagotóvil,
a jo je vendar zatem iz svoje hiše nagnal.¹⁹⁴ 230
Ni več Ajéta bilo, da k njemu prišla bi zatrta,
mame Idíje ne več, sestre Halkíope ne.¹⁹⁵
Česa te vrste prav nič ne bojim se – kot ni se Medeja,¹⁹⁶
večkrat prevara nam up lasten naiven obet.
Videl boš, da so vse ladje, ki zdaj jih prevrača na morju, 235
šle iz pristana, ko tok morja pomirjen je bil.
Bakla me tudi plaši: saj dan pred porodom je tvoja
mati sanjala, da se bakla krvava rodi.¹⁹⁷
Groženj prerokov se tudi bojim, saj baje so svarili,

190 Helena opomni Parisa, da je njegov strah pred Heleninim ponovnim prešuštvom utemeljen in da v nasprotju z Menelajem nima prisege vseh mož, ki bi mu stali ob strani v vojni.

191 Trojanci so bili znani po njihovem znamenitem blagu in oblačilih. Poleg tega je bil škrlat izredno dragocen – pridobivali so ga namreč iz določene vrste morskih polžkov, celoten postopek pridobivanja barve pa je bil izredno dolgotrajen. Bebergal ugotavlja, da je pomenljivo, kako hitro se je Helena odvrnila od strah vzbujajočih misli k razmišljanju o vseh dragocenostih, ki jo čakajo v Troji – s tem se znova potrjuje njen pohlep (*A Student's Commentary*, 278).

192 Helena se nenadoma zave, da jo je premamil pohlep, vendar ne najde več pravih razlogov, zakaj ne more pobegniti z njim.

193 Ironija, saj bo z begom osramotila svojo družino – ta ji ne bo hotela pomagati.

194 Db. »iz Ájzonove hiše.« Ájzon je bil Jazonov oče, omenjena hiša pa se je nahajala v Korintu. Helena omenja samo dejstvo, da je Jazon naposled nagnal Medejo, zamolči pa njene številne zločine, ki jih je zagrešila iz ljubezni do njega. Zanimivo je, da je bila Medeja azijskega porekla in se je odrekla vsemu za Grka, medtem ko je pri Heleni ravno obratno – zgodbi predstavljata nevarnosti, ki jih prinesejo vezi s tujci (Bebergal, *A Student's Commentary*, 280).

195 Ajét je bil v grški mitologiji kolhidski kralj, sin boga Helija, lastnik zlatega runa, po katero so prišli Argonavti. Idíja je bila najmlajša hčerka Okeana in Ajétova žena, s katero je imel več otrok, med njimi omenjeno Halkíopo.

196 V obeh primerih je ljubezenska zveza vodila v uničenje in številne smrti, čeprav se v tem trenutku Helena še ne zaveda razsežnosti svojih dejanj.

197 Glede zgodbe o Parisovem rojstvu prim. *Her.* 16.43–8.

da bo uničil nekoč Trojo Pelazgov¹⁹⁸ požar. 240
 Tebi je resda naklonjena Venera,¹⁹⁹ ker je slavila
 zmago, prejela kar dve mesti,²⁰⁰ ko bil si sodnik,
 jaz pa nasprotno bojim se, če tvoja je zgodba resnična,
 teh dveh boginj, ki sta brez zmage po sodbi odšli.²⁰¹
 Če ti sledim, bo nedvomno kaj kmalu v pripravi orožje, 245
 jojmene, najina strast šla bo čez mečevo pot!²⁰²
 Ali je Hipodamêja, hči Átraksa,²⁰³ silila v divjo
 vojno hajmónske²⁰⁴ može proti Kentavrom nekoč?²⁰⁵
 Mar res verjameš, da kdaj Menelaj, upravičeno jezen,
 s tem bo prenehal in z njim dvojčka, Tindárej zatem? 250
 Silno bahaš se, o hrabrih dejanjih nenehno razpredaš,
 da ti še lasten obraz skrije besede laži.
 Udi bi bolje ustrezali Veneri kakor pa Marsu,
 naj se junaki boré, Paris, ti ljubi naprej!
 Hektorju, ki ga slaviš, ukaži, naj tebe zastopa 255
 v boju, saj tvoj si talent drugi zasluži spopad.²⁰⁶
 Sama užila bi ga, če bila bi modrejša in drzna,
 naj zdaj uživa v njem drugo razumno dekle!
 Če pa se kdaj spametujem in strah svoj naposled pozabim,
 čas bo dosegel, da dam obotavljive roké. 260
 Dajva, skrivaj govoriva na samem o tem, kar me prosiš,

198 S tem imenom so starogrški pisci imenovali prednike Grkov oziroma prvotne naseljence na področju Grčije.

199 Db. »Kiterida«.

200 Venerina zmaga je dvojna, ker je premagala dve boginji in hkrati prejela še naziv najlepše boginje (tako Michalopoulos, *Ovid's Heroides, ad loc.*). Latinski izraz *tropaeum*, »nagrada, zmaga«, se navadno uporablja v izrazito vojaškem kontekstu: za označevanje vojnega plena, ki ga razstavijo vsem na ogled: morda s tem Helena namiguje na prihajajoče spopade?

201 Helenin strah je utemeljen, saj sta se Hera in Atena v trojanski vojni res bojevali na strani Grkov.

202 Paris je v svojem pismu nasprotno prepričan, da begu ne bo sledilo nič hudega (prim. *Her.* 16.351–2).

203 Átraks je v grški mitologiji ustanovitelj istoimenskega mesta v antični Tesaliji. Hipodamêjo se pogosteje omenja kot hči Adrasta ali Butesa.

204 Tj. tesalske. Hajmonija je pesniški izraz za Tesalijo.

205 Gre za znamenito bitko med Lapiti in Kentavri: Lapiti so bili v grški mitologiji tesalsko pleme, ki mu je vladal kraj Pejritoos. Ker Ares ni bil povabljen na njegovo poroko s Hipodamêjo, je med svate, med katerimi so bili tudi Kentavri, vnesel razdor. Eden izmed Kentavrov je tako opit poskušal posiliti nevesto, zato se je vnel spopad, v katerem so bili Kentavri naposled premagani in pregnani na Peloponez. Pejritou je pomagal tudi atenski junak Tezej, s katerim ga je vezalo tesno prijateljstvo (med drugim sta skupaj ugrabila Heleno). Verjetno ni zanemarljivo tudi to, da je Pejritoos poskusil ugrabiti Perzefono iz podzemlja in bil za to kaznovan tako, da je moral ostati za vedno v podzemlju – njegova zgodba morda služi kot opozorilo, da se ugrabitve navadno ne iztečejo najbolje (Bebergal, *A Student's Commentary*, 284).

206 Hektorja v svojem pismu omenja tudi Ojnona (glej *Her.* 5.93), ko Parisu svetuje, naj se nanj obrne po nasvet, medtem ko Helena naroča, naj ga brani pred nesrečo. Omemba Hektorja bralca spomni tudi na Ahila in njun slavni spopad: prav Ahil bo postal Helenin peti mož, s katerim se bo naposled poročila na Otokih blaženih po smrti.

veva oba, kaj želiš, kaj imenuješ »klepet«.
Toda prenačljen se ženeš, saj žetev še ni dozorela,
tale zamuda morda dobro bo dela željam.
Toliko. S pismom, ki ve za vsebino teh skrivnih razmišljanj, 265
tajni opravek končam, da si spočijem roké.²⁰⁷
Drugo pa bova si rekla kar preko družabnic – Kliméne,
Ájtre, ki spremljata me, dajeta dober nasvet.²⁰⁸

Polonca Zupančič
Škofijska gimnazija Vipava
polonca.etc@gmail.com

²⁰⁷ Db. »palec«.

²⁰⁸ Obe služabnici sta prej odrekli pomoč Parisu (prim. *Her.* 16.259), sedaj pa bosta očitno posrednici med ljubimcema in bosta Helenini zaveznici. Ni zanemarljivo, da je Ovidij uporabil latinski izraz *socius*, ki ima močan vojaški naboj (tj. zaveznik v vojni), uporablja pa se tudi pri sklepanju poslov (tj. partner) – morda še zadnji namig na vojno, ki bo sledila? (tako Bebergal, *A Student's Commentary*, 288).